

MAGAZINE

VOOR PEDAGOGISCHE PROFESSIONALS KIND EN EDUCATIE

HOGESCHOOL KPZ

VEERKRACHT

AAN DE SLAG MET
RIJKE TEKSTEN

**SAMEN
OPLEIDEN**
GEEN WERELD APART

MINOR MIO:
**INCLUSIEVER
ONDERWIJS**

NUMMER

01

MAART 2026

INHOUD

10 ONDERWIJS- PROFESSIONALS ONDERSTEUNEN BIJ DIFFERENTIATIE

KYRA MEUTSTEGE

28 NOORDSE MYTHEN IN EEN NIEUW JASJE

BOUKJE BRUINS

14 HOEVEEL KILOMETER WC-PAPIER GEBUIK JIJ IN 1 JAAR?

NICOLE SCHOLTEN EN
WILLEMEN
EIKELBOOM

32 VIER KEER EXCELLENT

voor Kennis- en
Innovatiecentrum
van Hogeschool
KPZ

LOTTE MENSINK EN
TRYNKE KEUNING

EN VERDER

Met rijke teksten
aan de slag?
04

Samen Opleiden,
geen wereld
apart
18

Minor Inclusiever
Onderwijs
22

Kansrijke
professionaliser-
ing
voor
differentiatie
36

Dit moet je lezen
40

Samen sterker in
de regio Zwolle
42

Portret Randy
Bosch
ACHTERZIJDE

BESTE LEZER,

Rijke teksten, rijke rekenvragen, rijke gesprekken, een rijke leer-omgeving en kansrijk onderwijs: het woord rijk valt rijkelijk in het onderwijs. Vaak in combinatie met woorden als authentiek, betekenisvol en functioneel, complex en uitdagend, met veel ruimte tot redeneren en (zelf)reflectie. En ook: boeiend voor alle kinderen en met veel kansen voor ontwikkeling en groei. Hoewel deze begrippen inmiddels hun entree hebben gedaan in de scholen en met de nieuwe conceptkern-doelen handen en voeten hebben gekregen, roepen ze in de praktijk ook vragen op.

Want waar haal je die teksten vandaan en hoe werk je ermee? Lector Wenckje Jongstra belicht met collega's de website Rijketeksten.org, een omgeving gevuld in opdracht van de Taalunie, met over de 1000 teksten uit de jeugdliteratuur én met educatieve materialen die ondersteunend zijn aan goed leesonderwijs en rijke interactie. Rijke teksten komen ook steeds aan bod in *Veerkracht*: Boukje Bruins bespreekt het fantastische *Toen Thor het nog liet donderen* met de schitterende tekst van Bette Westera, over de Noorse mythen, met prachtige illustraties van Annemarie van Haeringen die onlangs de Max Velthuijs-prijs kreeg voor haar werk.

Scholten en Eikelboom geven een praktijkvoorbeeld van rijk en betekenisvol rekenonderwijs; door te werken met uitdagende opdrachten (bijvoorbeeld met wc-papier) is er volop ruimte voor verschillen tussen kinderen. Uitdaging blijkt ook één van de principes te zijn voor goede differentiatie, laat Meutstege in haar artikel zien. Ze is onlangs op het onderwerp gepromoveerd en deelt haar bevindingen.

Kansrijk onderwijs voor alle kinderen: dat vraagt niet alleen om professionals die een uitdagende leeromgeving weten te ontwerpen. Het volledige kind leren zien en kunnen samenwerken met andere professionals in het educatieve veld en met ouders is van wezenlijk belang. Studenten leren dat onder meer in de minor Inclusiever onderwijs (MIO), waarover uitgebreid wordt verteld. Edith ten Berge geeft er boekentips bij en beschrijft bovendien hoe rijk onderwijs op de opleiding tot stand komt in goede samenwerking met het werkveld.

Taal & ontwikkeling, Rekenen-wiskunde, differentiëren en interprofessioneel samenwerken: precies de vier gebieden waar het KIC zich op richt in haar praktijkgericht onderzoek samen met het werkveld. En waar Hogeschool KPZ 4x een excellente beoordeling op ontving van de visitatiecommissie. We voelen ons rijk op Hogeschool KPZ.

Veel leesplezier met dit rijkge vulde nummer!
Véronique Damoiseaux, eindredacteur

TIP DE REDACTIE.

Heeft u suggesties of opmerkingen? Laat het ons weten en mail naar veerkracht@kpz.nl

MET RIJKE TEKSTEN AAN DE SLAG?

LEER VAN HET EDUCATIEF MATERIAAL VAN WWW.RIJKETEKSTEN.ORG

Ben je met je team op zoek naar manieren om rijke teksten structureel in te zetten en wil je weten hoe je dit kunt aanpakken? De website www.rijketeksten.org van de Taalunie biedt inspiratie en ondersteuning hiervoor. Op de website vind je meer dan 1250 rijke teksten gratis toegankelijk en geschikt voor leerlingen van 2,5 tot 18 jaar. Op vraag van de Taalunie ontwikkelden Hogeschool KPZ (Zwolle), AP Hogeschool (Antwerpen)

en Odisee Hogeschool (Brussel) bovendien samen educatief materiaal voor professionals. Het materiaal werd in samenspraak met Vlaamse en Nederlandse onderwijsprofessionals uit primair en voortgezet onderwijs gemaakt en ook dit is gratis toegankelijk. In deze bijdrage gaan we in op het werken met 'rijke teksten' en lichten we toe wat professionals kunnen vinden in het educatieve aanbod op de website.

RIJKE TEKST?

De centrale gedachte is dat rijke teksten grondstof vormen, niet alleen voor taalontwikkeling maar ook voor kennisontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling. We verwijzen hier naar de definitie van SLO (2025), die ook op de website te vinden is. Een rijke tekst is:

Een authentieke, aansprekende tekst met veelzijdig en gevarieerd taalgebruik, afkomstig van een vakkundige schrijver, die de leerling uitnodigt tot nadenken, beleven en betekenis geven. De inhoud is verhelderend, origineel en/of gelaagd, en maakt het leggen van betekenisvolle verbanden binnen en tussen teksten mogelijk. De tekst helpt de leerling bij het leren over en begrijpen van zichzelf en de wereld, en draagt bij aan de uitbreiding van diens talige repertoire. (SLO, 2025, p. 122)

Je kunt rijke teksten gedurende de hele schooldag inzetten bij verschillende leer- en ontwikkeldomeinen, zoals wereldoriëntatie, sociaal-emotionele ontwikkeling of burgerschap. De teksten komen vaak uit boeken die leraren kunnen promoten zodat leerlingen op andere momenten er verder uit kunnen lezen. Inmiddels zijn veel leraren ervan overtuigd dat de inzet van rijke teksten belangrijk en urgent is.

WAAR VIND IK ALS LERAAR RIJKE TEKSTEN?

In 2022 lanceerde de Taalunie op basis van haar visie op goed leesonderwijs (Pereira & Nicolaas, 2019) de website www.rijketeksten.org voor Nederlandse en Vlaamse onderwijsinstellingen. De website kwam tot stand door het werk van een redactieraad die aanvankelijk teksten voor leerlingen van 6 tot 18 jaar verzamelde.

Later is de doelgroep verbreed naar 2,5 tot 18 jaar en naar Suriname en het Caribische gebied. Leraren kunnen een account aanmaken en teksten zoeken en verzamelen. Met de lancering van een verzameling rijke teksten gaf de Taalunie gehoor aan de vraag van onderwijsprofessionals om een vindplaats te creëren met prikkelende, inhoudelijk sterke en complexe teksten die de taal en kennisontwikkeling en/of de persoonlijke ontwikkeling van opgroeiende kinderen versterken. De Taalunie moedigt onderwijsprofessionals aan om zich niet te beperken tot de website rijketeksten.org, maar ook in andere bronnen op zoek te gaan naar rijke teksten. Rijke teksten vind je immers overal.

Rijke teksten kunnen in tijden van dalende leesresultaten een aanvulling zijn op de soms korte, verarmde teksten in methodes of kortere oefeningen in invulboeken. De nieuwe (definitieve concept)kerndoelen in Nederland (SLO, 2025) en minimumdoelen in Vlaanderen (Departement Onderwijs en Vorming, 2025) voor het funderend onderwijs, pleiten nadrukkelijk voor de structurele inzet van rijke teksten in de lees- en leeromgeving van opgroeiende kinderen.

EDUCATIEF MATERIAAL EN VERZAMELING RIJKE TEKSTEN OP ÉÉN WEBSITE

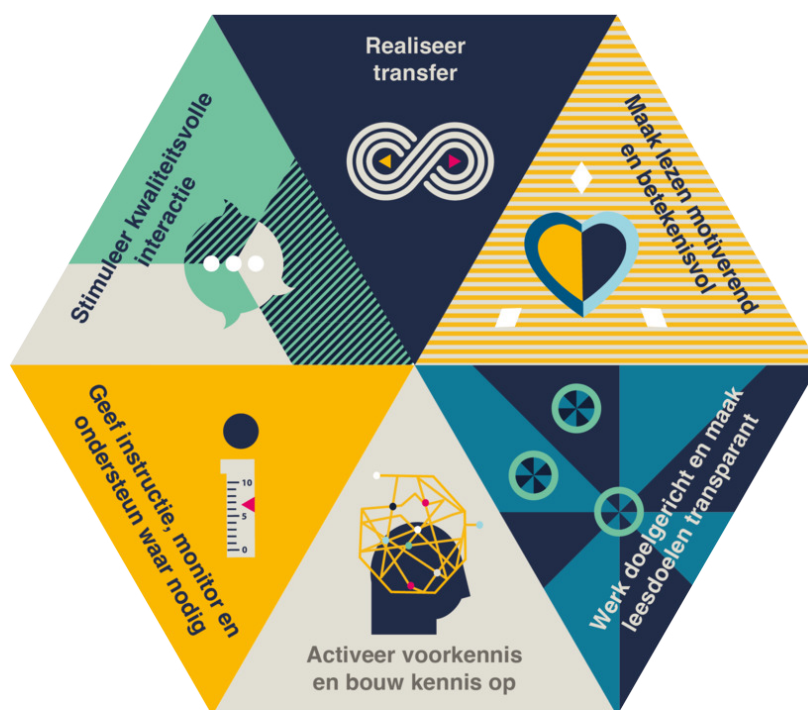
Begin 2025 lanceerde de Taalunie naast de collectie rijke teksten het online professionaliserings-traject *Leer werken met rijke teksten* met de intentie onderwijsprofessionals uit het primair en voortgezet onderwijs te ondersteunen bij de implementatie en het structurele gebruik van rijke teksten. Bezoekers van de website www.rijketeksten.org hebben de keuze uit twee luiken: Zoek een rijke tekst met de grote collectie rijke teksten en *Leer werken met rijke teksten*, waar het educatief materiaal te vinden is. Het doel van het educatief materiaal is de onderwijspraktijk te voeden met inzichten en Vlaamse en Nederlandse professionals te inspireren om met rijke teksten daadwerkelijk aan de slag te gaan.

OPBOUW EDUCATIEF MATERIAAL IN DRIE MODULES

Het educatief materiaal bestaat uit drie modules, die in willekeurige volgorde te volgen zijn.

Module 1: Rijke teksten: veelgestelde vragen

Onderwijsprofessionals vinden hier hypertexten met achtergrondkennis over rijke teksten en over hoe je als school met rijke teksten aan de slag kunt gaan. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de volgende vragen: Wat zijn rijke teksten? Welke rol hebben ze in het onderwijs?

Figuur 1: Zes didactische principes bij het werken met rijke teksten

Hoe selecteer je nu rijke teksten? Wat vraagt de inzet van rijke teksten aan voorbereiding? Hoe zet je als schoolteam rijke teksten duurzaam centraal?

De vragen zijn opgesteld zowel voor de individuele leraren, als voor volledige schoolteams, vanuit het idee dat scholen vanuit een gedeelde visie schoolbreed kunnen werken met rijke teksten. In het eerste deel vind je ook een reflectietool 'Wat zijn rijke teksten'. Deze reflectietool kun je inzetten bij het beoordelen van teksten.

Daarnaast vind je in de eerste module de reflectietool 'In het team aan de slag met rijke teksten'. Deze is ontwikkeld voor schoolteams die schoolbreed structureel rijke teksten willen inzetten in de lees- en leeromgeving van kinderen, binnen bijvoorbeeld thematisch geïntegreerd onderwijs. Daarnaast kun je als bezoeker ook verder doorklikken naar achtergrondinformatie over taalbeleid, taalcompetentie en praktijk-gerelateerde websites over lezen.

Module 2: Werken met rijke teksten

Het ondersteunen en versterken van het lezen van je leerlingen vraagt vakmanschap, omdat lezen zelf een veelzijdig en complex proces is (Houtveen et al., 2019; Merchie et al., 2019).

Op basis van de bestaande onderzoeks-literatuur over dit vakmanschap werden zes didactische principes samengebracht in figuur 1. Effectief werken met rijke teksten vraagt om een samenhangende inzet van de onderstaande evidence-informed principes.

In het luik *Leer werken met rijke teksten* word je als professional vanuit het overzicht van bovenstaande zeshoek meegenomen in het beantwoorden van volgende cruciale vragen bij het werken met rijke teksten:

- Hoe kun je het lezen van rijke teksten motiverend en betekenisvol maken?
- Hoe kun je doelgericht met teksten aan de slag gaan?
- Op welke manier kun je de achtergrondkennis en op te bouwen kennis van je leerlingen versterken?
- Hoe monitor je begrip en waardering van teksten? Hoe bied je zo nodig ondersteuning?
- Op welke manier kun je zorgen voor kwaliteitsvolle interactie over en met de rijke teksten?
- Hoe kun je transfer realiseren wat betreft het lezen van rijke teksten in de verschillende leer- en ontwikkelgebieden, in andere taaldomeinen, andere leesomgevingen en andere leerjaren?

Module 2 start met een zelftest. Je kunt zelf kiezen waarover je meer te weten wil komen. Je kunt ingaan op je sterktes of je verdiepen in één van de zes principes waar je nog minder bekend mee bent. Samen vormen deze zes principes een basis, een soort rugzak, van waaruit je het onderwijs met rijke teksten op een adaptieve manier vormgeeft.

Achter elk principe is een wereld te verkennen aan didactisch handelen. Elk principe is dan ook vertaald naar een aantal aandachtsgebieden met concrete tips om je didactisch handelen doelgericht te verbeteren. Voor ieder principe is er een kijkwijzer, kijkopdracht en een filmpje gemaakt, met meer uitleg en concrete praktijkvoorbeelden. Met behulp van de kijkwijzer en de video's kun je nagaan hoe leraren de principes kunnen toepassen in de praktijk. Per principe vind je ten slotte een informatiekaart met achtergrondinformatie over het belang van elk principe vanuit de beschikbare onderzoeksliteratuur. Je vindt op de informatiekaart ook verwijzingen naar de literatuur en bijhorende referenties.

Module 3: Rijke teksten in beeld

In het derde luik vind je acht video's met interviews en onderwijsleesactiviteiten van acht leraren uit het primair en voortgezet onderwijs. Per doelgroep zijn er twee video's met telkens een voorbeeld uit

Vlaanderen en een voorbeeld uit Nederland. De leraren modelleren hoe je effectief aan de slag kunt gaan met rijke teksten en vertellen over hun berekenende keuzes. Ook vind je hier inspiratiekaarten die bij de leesactiviteiten horen. Op deze kaarten vind je informatie over tekstinhoud en thema, relevante bronnen, interessante tekstenmerken en een aantal kernbegrippen.

Bij alle onderdelen vind je verschillende downloads, zoals de besproken reflectietools, inspiratiekaarten, informatiekaarten en kijkwijzers. Zo heb je meteen iets bij de hand tijdens professionaliseringsbijeenkomsten. De downloads vind je bovendien in de eerste module handig verzameld op één plek.

GRONDSLAGEN EDUCATIEF MATERIAAL

Het materiaal is geënt op inzichten uit diverse wetenschappelijke en praktijkgerichte publicaties over leesonderwijs (Hebbrecht & Vansteelandt, 2023; Houtveen & Van Steensel, 2022; Merchie et al., 2019). Hier kun je je met je team verder in verdiepen.

Het educatief materiaal is daarnaast gebaseerd op principes van effectieve professionalisering (Merchie et al., 2016). Zo ligt de focus op vakdidactiek en inhoud en is het materiaal gebaseerd op inzichten uit onderzoek.

Het materiaal biedt ruimte aan autonomie en nodigt je uit om actief aan de slag te gaan en te reflecteren op de eigen praktijk via onder meer vragen, filmpjes en reflectietools. Je maakt steeds zelf keuzes in wat je van het materiaal gebruikt en hoe je het materiaal gebruikt. Je kunt bijvoorbeeld zelf kiezen in welke module je begint of in welke principes je je verder wil bekwamen. Zorg vooral als schoolteam voor een collectief leerproces. Het materiaal leent zich ertoe om als schoolteam langduriger en doelgericht samen te professionaliseren.

MET EN VOOR DE ONDERWIJSPRAKTIJK

Het materiaal is ontwikkeld in nauwe samenwerking met de acht leraren die je ziet in de derde module. Samen met de leraren werden rijke teksten geselecteerd en onderwijsactiviteiten ontworpen, vanuit de zes didactische principes. Daarnaast werd ook het brede onderwijsveld bevraagd tijdens de ontwikkeling van het educatief materiaal: praktijkprofessionals, beleidsmedewerkers en professionals van lerarenopleidingen konden feedback geven op de verschillende producten.

Rijke teksten zijn de sleutel tot verrijkend onderwijs. Laat je inspireren op de website www.rijketeksten.org

Het educatief materiaal *Leer werken met rijke teksten* is ontworpen door Iris Vansteelandt (projectleider), Jona Hebbrecht, Boukje Bruins en Wenckje Jongstra.

OVER DE AUTEURS

Wenckje Jongstra is lector Taal & Ontwikkeling op Hogeschool KPZ. **Iris Vansteelandt** is docent-onderzoeker op AP Hogeschool, postdoctoraal onderzoeker bij Universiteit Gent en leesonderwijsdeskundige bij Iedereen Leest. **Jona Hebbrecht** is docent-onderzoeker en lerarenopleider op Odisee Hogeschool, praktijkassistent binnen de Master Basisonderwijs van Universiteit Gent en freelance trainer bij Iedereen Leest. **Boukje Bruins** is docent-onderzoeker op Hogeschool KPZ. **Heleen Rijckaert** is beleidsadviseur bij de Taalunie. **Sien Buelens** is beleidsmedewerker bij de Taalunie. **Fiona van Koot** is beleidsmedewerker bij de Taalunie.

Dit artikel is gebaseerd op het webinar *Aan de slag met rijke teksten* van de Taalunie dat in het najaar van 2025 georganiseerd is. Hier vind je de link: <https://vimeo.com/1126183055>

LITERATUUR (SELECTIE)

- Departement Onderwijs en Vorming (2025). *Minimumdoelen basisonderwijs*. <https://onderwijsdoelen.be>
- Hebbrecht, J. & Vansteelandt, I. (2023). *Van leerlingen lezers maken*. Lannoo Campus.
- Houtveen, A. A. M., van Steensel, R. C. M., & de la Rie, S. (2019). *De vele kanten van leesbegrip*. Literatuurstudie naar onderwijs in begrijpend lezen in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Inspectie van het Onderwijs. [de-vele-kanten-van-leesbegrip.pdf](https://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/publicaties/2019/04/24/de-vele-kanten-van-leesbegrip.pdf) (nro.nl).
- Houtveen, T. & van Steensel, R. (2022). *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen*. Stichting lezen. https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2022/04/De_zeven_pijlers_van_onderwijs_in_begrijpend_lezen-digitaal2022.pdf.
- Merchie, E., Gobyn, S., De Bruyne, E., De Smedt, F., Schiepers, M., Vanbuel, M., Pol, G., Van den Branden, K., & Van Keer, H. (2019). *Sleutels voor effectief begrijpend lezen. Lezen inspiratie voor een eigentijdse didactiek in het basisonderwijs*. Sleutels voor effectief begrijpend lezen | Vlor <https://www.vlor.be/publicaties/praktijkgericht-onderzoek/sleutels-voor-effectief-begrijpend-lezen>.
- Merchie, E., Tuytens, M., Devos, G., & Vanderlinde, R. (2016). *Hoe kan je de impact van professionalisering voor leraren in kaart brengen?* Universiteit Gent. Bellon (ugent.be).
- Pereira, C., & Nicolaas, M. (2019). *Effectief onderwijs in begrijpend lezen: Acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie*. Nederlandse Taalunie. Effectief onderwijs in begrijpend lezen. Effectief onderwijs in begrijpend lezen - Taalunie
- SLO. (2025). *Kerndoelen primair onderwijs*. Actualisatie van de kerndoelen - SLO

MIJN JAAR IN DE NOVO-OPLEIDING

Veranderingen voelen in een onderwijsorganisatie soms als een constante stroom waar je je toe te verhouden hebt. Nieuwe projecten, andere samenwerkingen, veranderende verwachtingen van collega's en samenwerkende partners: het vraagt veel van teams én van jezelf. Om die reden besloot ik in het schooljaar 2024-2025 de NOVO-opleiding te volgen: de Nederlandse opleiding voor veranderkunde en organisatie-ontwikkeling. Die opleiding heeft mijn manier van kijken diepgaand veranderd.

Kijken met meerdere brillen tegelijk

Eén van de inzichten die mij raakten, was het vermogen om écht vanuit verschillende perspectieven naar dezelfde situatie te kijken. Dat leverde veel op: nuance, begrip en betere keuzes.

Processen vertragen om beweging te creëren

Een ander nieuw inzicht was het belang van vertragen. Niet doorschieten naar oplossingen, maar eerst begrijpen wat er speelt. Dat klinkt eenvoudig, maar in de dynamiek van de onderwijspraktijk is dat vaak juist het moeilijkste.

De organisatie als levend systeem

De NOVO-opleiding leerde mij ook kijken naar de organisatie als een levend, voortdurend veranderend systeem. Als een netwerk van mensen, verhalen en patronen. Dat bewustzijn helpt mij om niet alleen te reageren op wat zichtbaar is, maar ook om te onderzoeken wat eronder ligt.

Door deze opleiding ben ik zowel nieuwsgieriger als milder geworden. Ik ben me bewuster geworden van mijn eigen rol, de plek die ik inneem (of juist niet inneem), mijn aannames en mijn invloed. Ik ben reflectiever en opmerkzamer geworden, wat mij niet alleen een effectievere leidinggevende maakt, maar ook iemand die met meer bewustzijn aan onderwijsontwikkeling werkt.

*Mariëlle van der Vegt
Adjunct-directeur Mijnpleinschool Wijhe en
deelnemer NOVO-opleiding*

'Ruimte maken voor nieuwe perspectieven'

Meer weten?
Scan de qr-code

ONDERWIJSPROFESSIONALS ONDERSTEUNEN BIJ DIFFERENTIATIE

Van veel leraren wordt verwacht dat zij differentiëren: het bewust aanpassen van onderwijs aan de leerbehoeften van leerlingen. Onderzoek heeft laten zien dat differentiatie positieve effecten kan hebben, bijvoorbeeld op de leerprestaties en mentaal welzijn van de leerlingen, maar ook meer voldoening voor leraren (Pozas et al., 2021, 2023; Smale-Jacobse et al., 2019). Goede differentiatie valt of staat met de keuzes die de leraar maakt. Het gaat niet om het maken van instructiegroepen, maar wat de leraar in die instructiegroepen doet en of dit aansluit bij de leerbehoeften van de leerlingen (Deunk, 2018). Dit is een complexe vaardigheid die leraren niet altijd toepassen, met als gevolg dat er leerlingen zijn die onderwijs krijgen dat niet goed bij hun behoeften aansluit. Om ervoor te zorgen dat ook deze leerlingen in de toekomst wel goed afgestemd onderwijs krijgen en zich optimaal kunnen ontwikkelen, kregen de Universiteit van Twente en het Kennis- en Innovatiecentrum (KIC) vanuit het voortgezet onderwijs (vo) en het onderwijs voor leerlingen met auditieve en/of communicatieve beperkingen (ACB) de volgende vraag:

Hoe kunnen onderwijsprofessionals ondersteund worden bij differentiatie?

Op 21 november verdedigde ik mijn proefschrift getiteld 'Equipping teachers for differentiation' (Meutstege, 2025). In dit artikel beschrijf ik de belangrijkste bevindingen na zes jaar onderzoek naar differentiatie van mij en collega's van de Universiteit Twente en Hogeschool KPZ.

Onder deze ACB-context vallen leerlingen die slechthorend of doof zijn, een taalontwikkelingsstoornis hebben, of communicatief meervoudig beperkt zijn. Deze leerlingen kunnen les krijgen in het primair of voortgezet onderwijs, in zowel speciaal onderwijs als regulier onderwijs met ambulante begeleiding. In beide contexten (vo en ACB) zijn we gestart met de vraag: wat vraagt differentiatie eigenlijk van de onderwijsprofessionals?

DIFFERENTIATIE IN VIER FASEN EN VIJF (OF ZES) PRINCIPES

In het regulier vo hebben we docenten die goed zijn in differentiëren geobserveerd in de klas en achteraf geïnterviewd om zo meer zicht te krijgen op hun handelen en de beslissingen die zij nemen. Hieruit kwam naar voren dat differentiatie niet alleen plaatsvindt tijdens de les, maar dat de voorbereiding en evaluatie minstens zo belangrijk zijn. De deelnemende docenten maakten hierbij gebruik van vier fasen:

- een lessenserie voorbereiden,
- een les voorbereiden,
- een les uitvoeren,
- een les evalueren.

Binnen deze vier fasen konden vijf principes worden geïdentificeerd.

- **Doelgericht werken.** De leraar heeft tijdens elke fase van differentiatie het lesdoel in het achterhoofd en maakt beslissingen die bijdragen aan het halen van dit doel. Hierbij is het belangrijk dat dit doel ook gedeeld wordt met leerlingen.
- **Continu monitoren.** De leraar monitort waar leerlingen staan ten aanzien van het lesdoel, en past op basis hiervan de les aan.
- **Alle leerlingen uitdagen.** De leraar heeft hoge verwachtingen van alle leerlingen, groepeerde de leerlingen flexibel en kiest bewust onderwijsactiviteiten die alle leerlingen tot leren brengen.

Adrie Visscher, Kyra Meutstege en Marieke van Geel

- Aangepaste instructie geven. Zowel de instructie als opdrachten worden aangepast aan de leerbehoeften van de leerlingen zodat alle leerlingen hun doelen kunnen bereiken.
- Zelfregulatie stimuleren. Het is belangrijk dat leerlingen ook zelf inzicht krijgen in wat ze leren, hoe ze dit kunnen leren en hoe ze kunnen vaststellen of ze hun doel hebben bereikt. De leraar speelt hierbij een belangrijke rol als coach en blijft het leerproces monitoren.

Deze fasen en principes komen overeen met eerder onderzoek waarbij leraren in het primair onderwijs zijn geobserveerd en geïnterviewd (Keuning et al, 2017). Ook in het ACB-onderwijs, waar vaak niet één leraar maar meerdere professionals gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het onderwijs (denk aan logopedisten, onderwijsassistenten en ambulant begeleiders), bleken de vier fasen en vijf principes duidelijk herkenbaar en relevant te zijn voor de dagelijkse onderwijspraktijk. Door de variaties in de contexten zijn er wel verschillen in hoe de principes naar voren komen. Zo is er in het primair onderwijs meer aandacht voor het maken van instructie-groepen, terwijl er in het vo meer nadruk ligt op het afstemmen van huiswerk. In het onderwijs voor ACB-leerlingen kon er naast de eerdergenoemde principes nog een principe geïdentificeerd worden:

- Aanpassingen om het onderwijs toegankelijk te maken. Zo kan een dove leerling of leerling met een taalontwikkelingsstoornis een reguliere les met een sprekende leraar vaak niet goed volgen en is de inzet van gebarentaal, een gebarentolk, of extra visualisaties noodzakelijk om deze leerlingen toegang te geven tot het onderwijs.

We kunnen concluderen dat hoewel de onderwijscontexten kunnen verschillen, er grote overeenkomsten zitten in de benodigde differentiatievaardigheden en dus ook in hoe we de onderwijsprofessionals in differentiatie kunnen ondersteunen.

ONTWORPEN PROFESSIONALISERING VOOR VO

In het vo hebben we de vier fasen en vijf principes gebruikt voor het ontwerpen van professionalisering. Hiervoor hebben we gebruik gemaakt van een ontwerpmodel voor complexe taken waarbij de nadruk lag op authentieke, hele-taken. Het resultaat was een training van acht bijeenkomsten over een tijd van vijf maanden waarbij de deelnemers (in ons geval docenten die al voor de klas stonden) hun nieuwe differentiatievaardigheden gingen uitproberen in hun eigen lespraktijk.

Hierbij werden de docenten ondersteund door middel van 'uitgewerkte voorbeelden' zoals modeling examples en diverse stappenplannen ('hoe stel je een goed lesdoel op'). Daarnaast werden zij ook in hun lessen bezocht door de trainer, die de docenten achteraf van persoonlijke feedback voorzag.

Van januari tot juni 2022 werd een eerste pilot uitgevoerd waarbij vier docenten deelnamen aan het professionaliseringstraject. In een interview gaven zij allemaal aan positief terug te kijken op hun deelname. Zij vonden vooral de persoonlijke feedback van de trainer na afloop van een lesobservatie, het bespreken van videobeelden van collega's, en het feit dat de professionalisering vakspecifiek (wiskunde) heel waardevol. Docenten scoorden in een leerlingvragenlijst over differentieervaardigheden na de training hoger dan dat zij voor de training deden. Ook gaven alle vier de docenten aan dat zij zich door deelname aan het professionaliseringstraject bewuster zijn van wat zij wel en niet doen, en dat zij nu meer weloverwogen beslissingen nemen.

AANBEVELINGEN

Op basis van het onderzoek dat we hebben uitgevoerd, doen wij een aantal aanbevelingen.

Aanbeveling 1. Het gebruik van de vier fasen en vijf (of zes) principes als raamwerk voor onderwijsprofessionals om hun differentieervaardigheden te verbeteren en goed geïnformeerde beslissingen te nemen. Dit kan bijvoorbeeld door het inzetten van context-specifieke vertalingen van Assessing Differentiation in All Phases of Teaching (ADAPT; Keuning et al., 2022): een meetinstrument om de mate van differentiatie in kaart te brengen in het primair onderwijs dat gebaseerd is op de vier fasen en vijf principes.

Aanbeveling 2. Context-specifieke professionalisering voor onderwijs voor ACB-leerlingen. Dit is onderdeel van een huidig project waarbij we in mei gaan starten met interprofessionele ontwikkelteams: ontwikkelteams waarin verschillende praktijkprofessionals samen met ons als onderzoekers professionalisering gaan ontwerpen die zij vervolgens zullen implementeren in hun eigen scholen.

OVER DE AUTEUR

Kyra Meutstege is als postdoc werkzaam bij het associate lectoraat Interprofessioneel Samenwerken.

REFERENTIES

- Deunk, M. I., Smale-Jacobse, A. E., de Boer, H., Doolaard, S., & Bosker, R. J. (2018). Effective differentiation practices: A systematic review and meta-analysis of studies on the cognitive effects of differentiation practices in primary education. *Educational Research Review*, 24, 31-54. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.02.002>
- Keuning, T., van Geel, M., & Dobbelaer, M. (2022). *ADAPT: Krijg zicht op differentieervaardigheden*. [ADAPT: Gain insight into differentiation skills]. Pica.
- Keuning, T., van Geel, M., Frèrejean, J., van Merriënboer, J., Dolmans, D., & Visscher, A. J. (2017). Differentiëren bij rekenen: Een cognitieve taakanalyse van het denken en handelen van basisschoolleraren [Differentiating in mathematics: A cognitive task analysis of primary school teachers' reflections and practices]. *Pedagogische Studiën*, 94(3), 160-181.
- Meutstege, K. (2025). *Equipping teachers for differentiation*. [PhD thesis]. University of Twente.
- Pozas, M., Letzel, V., Lindner, K.-T., & Schwab, S. (2021). DI (differentiated instruction) does matter! The effects of DI on secondary school students' well-being, social inclusion and academic self-concept. *Frontiers in Education*, 6, 729027. <https://doi.org/10.3389/educ.2021.729027>
- Pozas, M., Letzel-Alt, V., & Schwab, S. (2023). The effects of differentiated instruction on teachers' stress and job satisfaction. *Teaching and Teacher Education*, 122, 103962. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103962>
- Smale-Jacobse, A. E., Meijer, A., Helms-Lorenz, M., & Maulana, R. (2019). Differentiated instruction in secondary education: A systematic review of research evidence. *Frontiers in Psychology*, 10(November). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02366>

HOEVEEL KILOMETER WC-PAPIER GEBRUIK JIJ IN 1 JAAR?

EEN RIJKE REKENVRAAG DIE ÉCHT IETS LOSMAAKT IN KLAS ÉN STAGEPRAKTIJK

Het is donderdagochtend. De studenten van de bachelor schuifelen slaperig het lokaal binnen op Hogeschool KPZ. Maar zodra ze de vraag op het bord zien, zijn ze ineens wakker: ‘Zeg, vertel eens... hoeveel kilometer wc-papier heb jij gebruikt dit jaar?’ Binnen een paar tellen wordt er gelachen, gerekend en gediscussieerd. Het blijkt opnieuw hoe krachtig een rijke rekenvraag kan zijn: de sfeer slaat om, de nieuwsgierigheid is voelbaar en het lokaal vult zich met wiskundig probleemoplossen en redeneren.

VAN WC-ROLLEN NAAR WISKUNDIG DENKEN

In de kerndoelen rekenen-wiskunde (SLO, 2025) staat wiskundig probleemoplossen expliciet genoemd als leerdoel. Leerlingen en dus ook studenten moeten leren omgaan met problemen waarvoor geen standaardaanpak bestaat. Juist daarom werkt een vraag als deze zo goed. Studenten rollen papier uit, meten, schatten, modelleren en vergelijken. De ene student zoekt het aantal velletjes per rol op, een ander rekent terug vanuit centimeters, weer een ander discussieert over het verschil in verbruik tussen mannen en vrouwen. Wat eerst een grapje lijkt, verandert al snel in serieuze wiskunde.

DENKKLASSEN - DENKEN ZICHTBAAR MAKEN

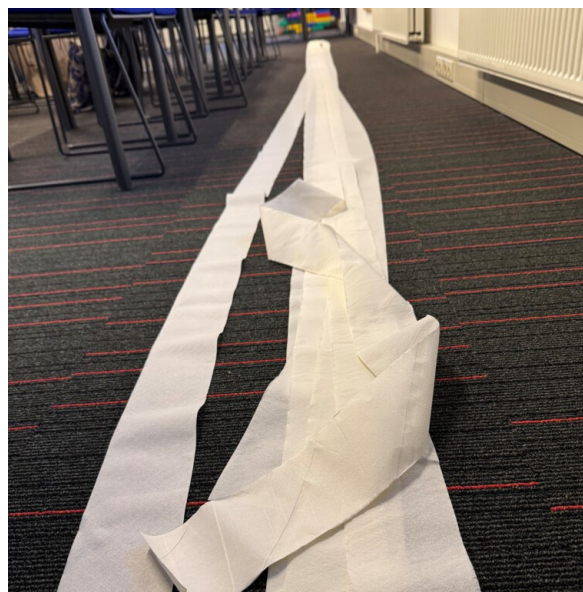
Het plezier en de betrokkenheid tonen precies wat de nieuwe conceptkerndoelen rekenen-wiskunde beogen: denken dat start bij verwondering, zich ontwikkelt via redeneren en eindigt in een onderbouwd antwoord dat nooit helemaal vaststaat. We werken daarbij met denkklassen (Building Thinking Classrooms, Liljedahl, 2023). Door in kleine groepen staand aan borden te werken, worden gedachten zichtbaar.

Je ziet strategieën ontstaan, twijfels opduiken en fouten worden besproken en oplossingen herzien.

Het Rekentekenplan ondersteunt dit proces. Vooraf noteren studenten de verwachte strategieën, mogelijke fouten en hints; tijdens het werken schrijven zij hun observaties op; na afloop vormt dit materiaal de basis voor een nabespreking waarin verschillende oplossingswegen samenkomen.

NABESPREKING - VAN LACHEN NAAR REDENEREN

Tijdens de nabespreking gonst het lokaal. Bij elk bord hangen berekeningen, schema's, aannames en redeneringen. Studenten vergelijken hun aanpakken en discussiëren over wat een realistische schatting is. 'Meisjes gebruiken écht meer wc-papier dan jongens!' klinkt er ergens. 'Hoe weet jij dat?' is de directe reactie. Langzaam verschuift het gesprek van giechelen naar onderbouwen: welke gegevens neem

Studenten rollen wc-papier uit tijdens de rijke rekenvraag.

Nabespreking bij de uitwerkingen

je mee? Hoe ga je om met onnauwkeurigheid? Wanneer is een schatting 'goed genoeg'? Het levert wiskundige gesprekken op die authentiek en betekenisvol voelen. En het roept bij diverse studenten spontaan de vraag op: 'Hoe zou dit eruitzien in mijn stageklas?'

VAN DE OPLEIDING NAAR DE PRAKTIJK

Deze vraag werd het startpunt van een vervolg in de praktijk. Vol enthousiasme hebben studenten de rijke rekenvraag ingezet in de eigen praktijksituatie. Het leverde waardevolle inkijkjes op in hoe kinderen in verschillende bouwen met dezelfde vraag aan het werk zijn gegaan.

ONDERBOUW: ONTDEKKEN EN LEREN REDENEREN DOOR TE DOEN!

In de onderbouw heeft een student de rijke rekenvraag als volgt geformuleerd: Hoeveel wc-papier zit er op een rol? Deze vraag nodigt bij jonge kinderen direct uit tot handelen. De kleuters in deze groep rolden papier uit, vergeleken lengtes met het eigen lichaam en elkaar, maakten bundeltjes en ordenden stukken wc-papier op volgorde van 'kort' naar 'lang'. Er ontstonden gesprekken tussen kinderen over meer, minder, langer, korter en over hoeveelheden die 'bijna evenveel' leken.

Eén kleuter vroeg zich af of de klas lang genoeg was om de rol uit te leggen. Helaas... de lengte van de klas was niet lang niet genoeg. 'Misschien wel in groep 8!' merkt een andere kleuter op, 'daar zijn de kinderen heel erg groot!'.

Mees Muntinga, groep 1/2 van Montessori Sterrenschool Geerstraat in Vaassen.

De student zag hoe jonge kinderen ervaring opdeden met meten (vergelijken en ordenen en afpassen) en redeneren. Deze vraag bleek niet te moeilijk, maar juist uitnodigend voor jonge kinderen! Ieder kind kan op eigen niveau instappen en meedoen. De differentiatie zit immers in de opdracht!

MIDDENBOUW: VAN TELLEN NAAR GROEPJES MAKEN NAAR KEERSOMMEN!

In groep 4, de middenbouw, is de vraag gesteld 'Hoeveel wc-papier gebruik jij in een jaar?'. De vraag nodigde veel kinderen uit tot het tellen van velletjes, eerst voor zichzelf, voorzichtig kwamen gesprekken tussen kinderen op gang en werden eerste gedachten uitgewisseld. Na enkele minuten ontstonden spontaan groepjes waarin enthousiast werd overlegd, getekend en gebruik werd gemaakt van formele sommentaal om tot een antwoord te komen.

De kinderen die gekozen hadden voor het tellen van de velletjes, ordenden deze in stapeltjes. 'Ik heb hier nu vier stapeltjes van tien velletjes!' 'Jij hebt vijf stapeltjes, oké dus samen negen stapeltjes van tien velletjes!'. 'Hoeveel is dat?' 'Ehm... negen keer tien, toch?' 'Ja en dat is dan... 90?!' 'Wow, bijna honderd!'. Er waren groepjes die werkten vanuit één rol en groepjes die formele berekeningen maakten per week of per dag.

Romy Tuin, groep 4 van IKC 't Oelebröd in Ruinen

Daarnaast werd zichtbaar dat kinderen zelf manieren bedachten om overzicht te houden: schema's, kleine tekeningen of rekenstappen in kolommen. De diversiteit aan strategieën en handelingen laat zien dat iedereen een eigen ingang had. Opnieuw kan geconcludeerd worden dat de differentiatie in de opdracht zit!

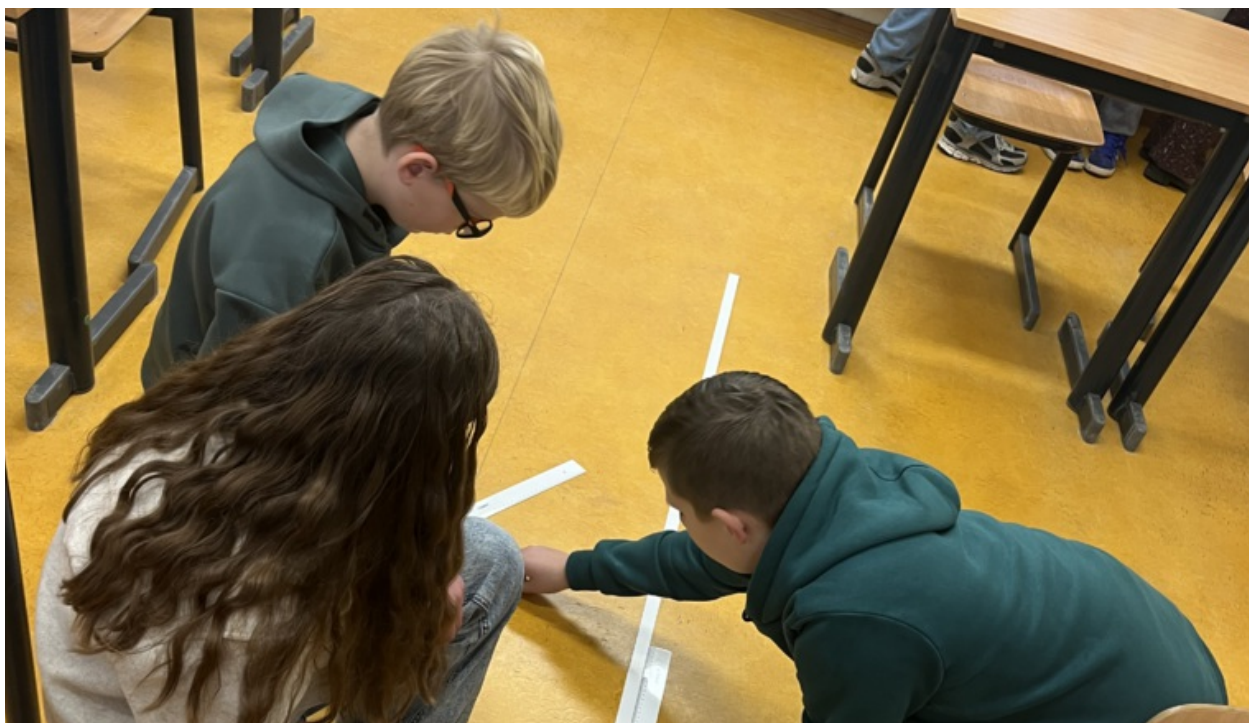
BOVENBOUW: DE RIJKE REKENVRAAG OPLOSSEN MET BEHULP VAN BUILDING THINKING CLASSROOMS!

In groep 6, de bovenbouw, verschoof de aandacht naar verschillende maateenheden en een meer expliciete manier van redeneren. De student heeft de klas verdeeld in groepjes van drie kinderen. Aan de slag! Vanuit nieuwsgierigheid en in eerste instantie ook wat verlegenheid bij het onderwerp gingen kinderen met elkaar in gesprek. Allereerst wat lacherig maar als snel werd het serieuzer.

Zij stelden elkaar vragen over het aantal centimeters wc-papier per toiletbezoek om vast te stellen hoeveel toiletpapier je in een jaar gebruikt. Hoe kunnen we dit omzetten in meters? Hoeveel dagen? Of rekenen we via weken, maanden naar één jaar? Hoe zetten wij deze meters om in kilometers? Maar kan het ook anders? Want hoeveel meter zit er op een rol? Hoeveel rollen gebruik je in een week? Schattingen werden gedeeld. Aannames werden gedaan en genoteerd op de verticale flappen die zijn opgehangen in de klas. Ook hier werd handelen zichtbaar. De wc-rol werd uitgerold om schattingen en aannames te controleren.

Vera Wildeboer, groep 7, IKC De Horst in De Wijk

Vera Wildeboer, groep 7, IKC De Horst in De Wijk

Dit werd meegenomen in de berekeningen. Voor de kinderen was dit de eerste ervaring met Building Thinking Classrooms.

Vol trots werden de berekeningen gepresenteerd aan de klas. Deze werkwijze nodigt uit tot het delen en bespreken van verschillende oplossingsstrategieën. Dit werd zowel door de kinderen als door de student als zeer waardevol ervaren. Tijdens de afronding merkte een kind op 'Wat zou zoveel kilometer wc-papier kosten?', 'Dat ligt eraan waar je het koopt!' riep een ander ad rem. Een nieuwe rijke rekenvraag diende zich als vanzelf aan.

HET REKENTEKENPLAN ALS LEIDRAAD

De inzet van de rijke rekenvraag begon met een glimlach, groeide uit tot een waardevolle leerervaring voor studenten én leerlingen kortgezegd: een prachtige bevestiging van de kracht van nieuwsgierigheid in het rekenonderwijs. In al deze lessen bleek Het Rekentekenplan een waardevol didactisch hulpmiddel. Studenten gebruikten het vooraf om de lesactiviteit goed te doordenken en voorspellen, tijdens de uitvoering om gericht te observeren en achteraf om de nabespreking vorm te geven om zo tot leren te komen.

De combinatie van vooruitdenken, bewust kijken en gericht terugkoppelen gaf de les een duidelijke structuur én gaf de studenten meer vertrouwen. Veel studenten gaven aan dat zij door deze werkwijze beter zagen wat leerlingen al kunnen, welke denkstappen zij maken en hoe rijk rekenwerk eruit kan zien wanneer je het durft open te laten.

OVER DE AUTEURS

Willemien Eikelboom en Nicole Scholten zijn allebei hogeschooldocent rekenen op Hogeschool KPZ.

LITERATUUR

- Liljedahl, P. (2023). *Denkklassen creëren: Building Thinking Classrooms* (Bureau van der Wal, Vert.; M. Müller, Red.). Bazalt Groep Educatieve Uitgeverij.
- Munnik, J. de, & Vreugdenhil, C. (2018). *Ontwerpen van onderwijs*. Hogeschool Utrecht.
- SLO (2025). *Definitieve conceptkerndoelen rekenen en wiskunde*. SLO.
- Smith, M. S., & Stein, M. K. (2018). *5 Practices for Orchestrating Productive Mathematical Discussions*. NCTM.
- Scholten, N., Worst, L., & Eikelboom, W. (2025). *Hoeveel kilometer wc-papier gebruik jij per jaar?* Volgens Bartjens, 44(5), 2025.

SAMEN OPLEIDEN, GEEN WERELD APART

Al meer dan 25 jaar leidt Hogeschool KPZ onder de noemer Samen Opleiden samen met schoolbesturen sterke onderwijsprofessionals op. Aankomende professionals worden zowel in de opleiding als de praktijk goed opgeleid en begeleid, vanuit ieders expertise en verantwoordelijkheid. Uiteindelijk zorgt dat ervoor dat leerlingen een optimale onderwijskwaliteit wordt geboden waardoor zij in een leerrijke omgeving het beste tot ontwikkeling komen.

Mooie woorden, maar hoe ziet dat er in de praktijk dan uit? Wat betekent dat voor samenwerking, uitvoering en realisatie van het Samen Opleiden? In dit artikel een klein inkijkje in hoe we dat doen met onze partnerbesturen, waarbij de voorheen gescheiden werelden van opleiden en praktijk, van opleiding en werkveld met elkaar vervlechten: Samen Opleiden en Professionaliseren dus.

TERUGBLIK OPLEIDEN IN DE SCHOOL

Al sinds 2006 wordt het Samen Opleiden vormgegeven, al heette het destijds nog Opleiden in de School (OIS). Het idee erachter is dat daarmee de kloof voor studenten tussen opleiding en het uitoefenen van het beroep na diplomering verkleind wordt. De pendel theorie-praktijk werd aangeslingerd en de brug daartussen beter gelegd.

Eén van de opbrengsten was dat in de eindfase van de opleiding de student twee dagen een eigen groep kreeg om daar zelfstandig, maar met achtervang en begeleiding op afstand, het onderwijs en alles wat daarbij komt kijken, ging verzorgen. De WPO was een feit en daarmee de voorloper van de huidige LIO, die later overal in het land officieel werd ingevoerd.

Een andere opbrengst was het scholen van collega's van opleidingsscholen in het gedachten-goed van collectief leren. De schoolopleiders kregen handvatten om leerteams te begeleiden bij het gezamenlijk leren via opdrachten die betekenisvol zijn voor zowel studenten als de opleidingsschool. Hieruit zijn overigens ook onderzoeksscholen ontstaan, scholen die zich als geheel toespitsen op het samen leren én onderzoeken om het onderwijs evidence informed verder te ontwikkelen.

Ook het scholen van werkplekbegeleiders nam een vlucht, waarmee de kwaliteit van de begeleiding op de werkvloer in de klas een kwaliteitsimpuls kreeg. Dat alles legde de basis voor het Samen Opleiden en Professionaliseren (SO&P) van nu.

HUDIGE STAND VAN ZAKEN

SAMEN OPLEIDEN

In vier partnerschappen wordt het Samen Opleiden vormgegeven, waarbij de gezamenlijke focus ligt op het opleiden van startbekwame leraren in opleidingsscholen. Zowel opleidingsscholen als Hogeschool KPZ kunnen worden gekenmerkt als lerende organisaties die een rijke leeromgeving bieden voor studenten en voortdurend werken aan het verbeteren van hun onderwijskwaliteit. Waar het curriculum eerst vooral leidde tot uitvoering van opdrachten in de praktijk, waarbij de student de praktijkcontext daarin kon meenemen, is het curriculum nu een samenspel tussen opleiding en werkveld. De praktijk is nu één van de factoren die bepalend zijn voor de ontwikkeling van het nieuwe curriculum, naast de landelijke criteria van bekwaamheidseisen en de kennisbases voor de verschillende vakken. Concreet betekent dit dat collega's uit de partnerbesturen mede-ontwikkelaars zijn bij de beroepstaken in eerste kring (in ontwikkelgroepen) en tweede kring (klankbordgroepen), zodat aankomende professionals geen breuk meer ervaren tussen opleiding en praktijk tijdens de opleiding en daarna. Zo zijn de keuze-minoren in leerjaar drie voortgekomen uit de raadpleging van het werkveld over thema's die daarin leidend zouden moeten zijn en is als voorbeeld daarvan de minor Inclusiever onderwijs ontwikkeld samen met collega's uit met name onze S(B)O-opleidingsscholen. Bij de ontwikkeling van de deeltijd-pabo een aantal jaren geleden is een klankbordgroep betrokken geweest.

SAMEN INTERPROFESSIEEL OPLEIDEN

Het Samen Opleiden is doorgegaan op de ingeslagen weg van het collectief leren, het stimuleren van onderzoekend vermogen in relatie tot duurzame ontwikkelingen in en van het onderwijs, en de professionalisering van (aankomende) leraren. Daarnaast zien we de ontwikkeling van scholen en kinderopvang richting Kindcentra, waar interprofessionele teams met elkaar samenwerken om de ontwikkeling van kinderen vanuit verschillende disciplines te ondersteunen. In een aantal van deze opleidingscontexten (kindcentra of cluster van opleidingsschool met kinderopvang) wordt het samen opleiden interprofessioneel. Daar leren studenten en medewerkers van verschillende opleidingen van en met elkaar om het interprofessioneel werken verder te verstevigen. Het collectief leren verschuift richting interprofessioneel opleiden en leren.

Ondersteunend daarin is het Rif-project, maar vooral ons associate lectoraat 'Interprofessioneel samenwerken voor kansrijke ontwikkeling' zorgt voor inzichten die worden toegepast in de curricula van de pabo en de ad PEP. Zo bereiden we samen met het werkveld onze studenten voor op de interprofessionele context waarin zij straks werkzaam zullen zijn.

SAMEN OPLEIDEN IN DOORGAANDE LEERLIJNEN

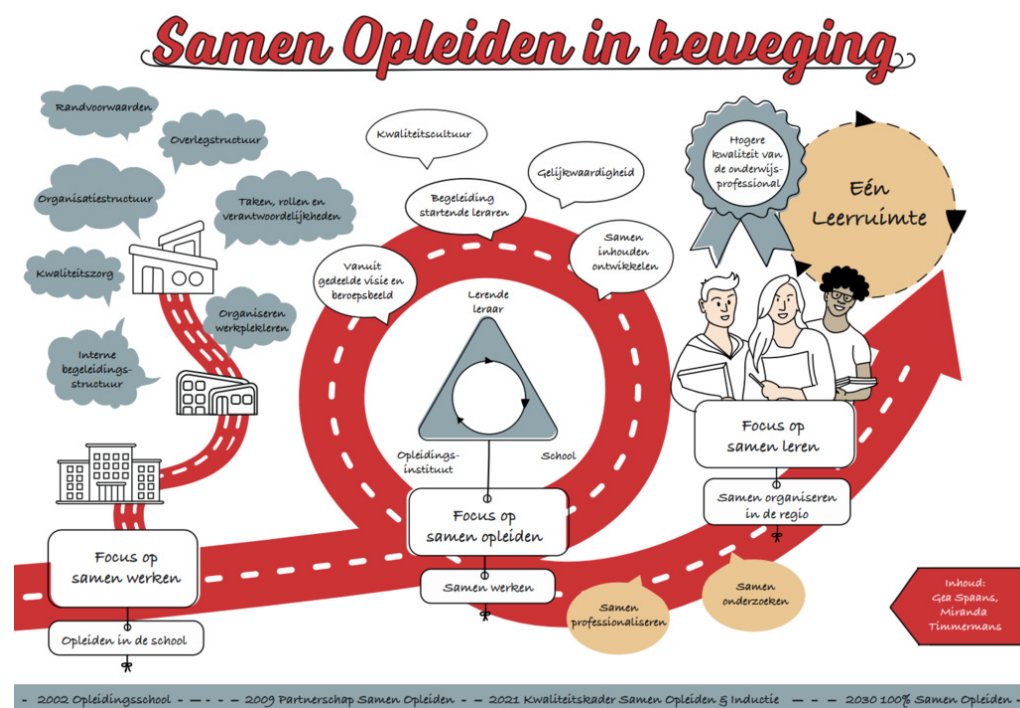
Inductie

De breuk die eerder werd ervaren door startende leraren die vers van de opleiding kwamen, wordt steeds minder zo gevoeld, doordat ingezet wordt op een versterking van de begeleiding in de inductiefase. Daarmee komt ook een nieuwe opdracht van het samen opleiden naar voren; het behouden van professionals voor het onderwijs.

Doorgaande lijn po-vo

In partnerschap EPZ e.o. wordt ook ingezet op het creëren van een doorgaande lijn in SO&P van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs (en als ambitie ook middelbaar beroepsonderwijs). Onze minor Oudere kind heeft hier een rechtstreeks verband mee. De Lerarenopleiding van Windesheim is om die reden ook partner in EPZ e.o.

Samen Opleiden in beweging uit Samen Opleiden op zijn kop (2022) via <https://www.marnixacademie.nl/wp-content/uploads/2025/11/Samen-Opleiden-op-zijn-kop.pdf>

POSITIEVE EFFECTEN

Al met al heeft het Samen Opleiden aantoonbaar geleid tot een aantal positieve effecten, zoals ook naar voren komt in allerlei onderzoeken, o.a. beschreven in het katern *Effecten van Samen Opleiden* uit 2025: www.platformsamenopleiden.nl/wp-content/uploads/2025/10/Publicatie-Effecten-van-Samen-Opleiden-oktober-2025.pdf

Deze effecten kunnen worden ondergebracht in drie hoofdcategorieën:

- Effecten op de voorbereiding van aankomende leraar op de beroepspraktijk (primair effect).
- Effecten van de samenwerking tussen scholen en opleidingsinstellingen (secundair effect).
- Effecten op de kwaliteit van het onderwijs (tertiair effect).

Voor onze partnerschappen zien we dit zeker ook terug. Hieronder een aantal voorbeelden die zeker niet uitputtend zijn, maar een kijkje geven in wat zoal gerealiseerd wordt als het gaat om de meerwaarde van Samen Opleiden en Professionaliseren.

Primaire effecten:

- Studenten geven in de jaarlijkse evaluatie van stage aan een betere verbinding van theorie en praktijk te ervaren. Zowel in de modules op Hogeschool KPZ als in de gesprekken en begeleiding in de praktijk.
- In de afstudeerfase worden LIO'ers steeds vaker meegenomen in een aantal inductietrajecten voor starters, wat ondersteunend is voor het versterken van het pedagogisch-didactisch handelen.

Secundaire effecten:

- Professionalisering van zittende professionals heeft een impuls gekregen. Werkplekbegeleiders worden geschoold in het kunnen begeleiden van studenten, schoolopleiders in het meenemen van teams in samen opleiden en instituutopleiders in het zowel kunnen begeleiden van studenten als het opleidingspartner zijn in de opleidingsschool van werkplekbegeleiders en schoolopleider. In student-enquêtes worden met name de werkplekbegeleiders als essentieel voor ontwikkeling ervaren en is de tevredenheid over de begeleiding hoog.
- Opleidingsscholen ontwikkelen zich tot lerende organisaties, wat leidt tot innovatie en ontwikkeling. (Interprofessionele) leerteams hebben hier een rol in, door samen met teamleden actief bij te dragen aan schoolontwikkeling op thema's die uit te werken

zijn in kortdurende projecten. Zo is bijvoorbeeld een schoolplein heringericht passend bij de visie op beweging en natuur, waarbij het leerteam, na onderzoek onder team, leerlingen, ouders en buurt, tot een voorstel kwam dat daadwerkelijk is uitgevoerd.

Tertiaire effecten:

- Hier heeft Samen Opleiden een positieve impact op leerlingen en behoud van startende leraren. Dit is moeilijker te concretiseren, maar onze aankomende leraren worden binnen de partnerbesturen na diplomering graag aangesteld als starter. Door intensivering van begeleiding in de inductiefase zien we hen ook na een aantal jaar nog altijd actief binnen de besturen. Dat mag hier zeker ook als tertiair effect worden gezien!

VOORUITBLIK ONDERWIJSREGIO

Sinds 2025 is Nederland onderverdeeld in zogenaamde onderwijsregio's die de opdracht hebben om regionaal invulling te geven aan het werven, matchen, opleiden, begeleiden en professionaliseren van (aankomende) onderwijs-professionals: www.onderwijsregio.nl.

Werkgevers, lerarenopleidingen en de (lokale) overheid werken nauw samen met als doel toekomstgericht en met oog voor het kind, de leerling, de student en de medewerker te anticiperen op arbeidsmarktvragestukken en om de (te verwachten) tekorten op te lossen of te voorkomen.

Onze vier partnerschappen zijn deels of geheel verbonden aan een of meer van de vier onderwijsregio's die ons omringen: Regio Zwolle e.o. (EPZ e.o., deel van Vista en deel van Samen), Almere-Lelystad (deel van Samen), Regio Oost Nederland (Past), Regio Noord (deel van Vista). Dit vraagt om herbezinning op hoe het opleiden en begeleiden binnen de onderwijsregio invulling kan krijgen.

Waar wordt in de regio aan gewerkt?

- Eén van de mooie ontwikkelingen is het toewerken naar een gezamenlijk aanbod voor professionalisering van actoren binnen SO&P in iedere onderwijsregio. Vergelijkbaar met het aanbod voor starterscoaches 'van prachtmens naar prachtdocent'. Op die manier maakt het niet meer uit waar iemand is geschoold, maar is de kwaliteit geborgd van het gezamenlijk ontwikkelde professionaliseringsaanbod en de expertise van geschoolde actoren zoals werkplekbegeleiders en schoolopleiders.
- Wat ook op elkaar afgestemd wordt, is de

terminologie die gemoeid is met het samen opleiden. We zijn al gewend aan de term werkplekbegeleider, maar zo zijn er nog meer termen die gelijkgesteld kunnen worden. Spreken we instituutsopleider of praktijkbegeleider, of is het een directeur of schoolleider? Binnenkort weten we wat met een bepaalde term wordt bedoeld en wordt de soms Babylonische spraakverwarring ontward.

- Op de agenda staat ook kennisdeling op relevante thema's. Denk aan een instrument voor kwaliteitsborging dat ontwikkeld is binnen één van de partnerschappen SO&P, dat ook beschikbaar komt voor andere partnerschappen. Of een bijeenkomst waar rijke leeromgevingen centraal staat, waar collega's uit verschillende partnerschappen en met verschillende rollen uitwisselen hoe dat vorm krijgt in de praktijk, zodat nieuwe inzichten, werkwijzen en materialen meegenomen kunnen worden naar de eigen praktijk.

Kortom, de wereld van opleiding en werkveld komt samen in het Samen Opleiden en Professionaliseren. Vanuit een rijke historie kunnen we met vertrouwen samen met onze partnerbesturen uitzien naar verdere samenwerking op het gebied van opleiden, begeleiden en professionaliseren binnen een hernieuwde infrastructuur in de onderwijsregio's.

NB: Ten behoeve van het gebruikersgemak zijn bij verwijzingen (in plaats van de APA-notering) links naar de betreffende bron opgenomen.

OVER DE AUTEUR

Edith ten Berge is als programmamanager Samen Opleiden en Professionaliseren verbonden aan Hogeschool KPZ.

MINOR INCLUSIEVER ONDERWIJS OP HOGESCHOOL KPZ

In semester 6 dagen wij onze studenten uit om hun grenzen te verleggen. Soms letterlijk door naar het buitenland te gaan voor een studie of stage. Sommige studenten blijven dichterbij huis en stappen toch uit hun comfortzone en verleggen grenzen. Zo'n 25 derdejaars studenten kiezen dit studiejaar om zich te verdiepen in verschillende vormen van gedrag en leren, voor het interprofessioneel samenwerken met andere professionals en voor een verbreding en verdieping op begrippen als inclusie, diversiteit en kansgelijkheid. Daarbij stappen veel van hen voor een stage over van het regulier onderwijs naar andere vormen van onderwijs. We moedigen studenten aan dit aan te durven. Graag delen wij, docenten Gertine Vorstelman, Anneke Sanderse en Olga Jaskulski, in dit artikel onze ervaringen met de minor Inclusiever Onderwijs, in de wandelgangen inmiddels bekend als de MIO.

'Mijn eerste MIO dag heeft mijn verwachten vol overtroffen. Dit was een dag vol inspiratie, nieuwe theorieën, lol, een leuke groep en fijne docenten. Ik mocht zelfs aangeven waar ik meer over zou willen leren in de aankomende maanden, de docenten spelen hierop in.'

Student studiejaar 2024-2025

Introductieweek MIO 2024-2025

Inclusieve les bewegen

HET RECHT OP INCLUSIE

Vanuit het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) krijgen scholen de opdracht om voor 2035 de overstap te maken naar inclusief onderwijs. De meest complete definitie beschrijft Graham in het boek *Inclusive education for the 21st Century* (2020). Inclusief onderwijs is een fundamenteel mensenrecht en een proces van systeemverandering in het onderwijs dat tot doel heeft om barrières te slechten zodat alle kinderen kunnen participeren in leerervaringen en leeromgevingen. Inclusief onderwijs onderscheidt zich van exclusie, segregatie en integratie. Het recht op inclusief onderwijs is vastgelegd in het VN-verdrag van de rechten voor het kind en het VN-verdrag voor het gehandicapte kind (Norwich, 2014).

Olga Jaskulski, Gertine Vorstelman en Anneke Sanderse

Kortom: Inclusief onderwijs staat voor onderwijs voor iedereen. Kinderen hebben het recht om thuisnabij onderwijs te volgen en erbij te horen. En als elk kind hier recht op heeft, dan moet dit mogelijk worden gemaakt (Van Crombrugge & Noens, 2023).

Inclusief onderwijs is geen nieuw begrip in onderwijsland en is binnen de basisscholen in Nederland een topic. Schoolteams bereiden zich voor op het creëren van een inclusievere setting van het onderwijs passend binnen de kaders die de school te bieden heeft. Dat blijkt geen eenvoudige opgave. Er leven vragen: Hoe kunnen we alle kinderen een plek bieden waar zij zich kunnen ontwikkelen en tot bloei kunnen komen? Welke kennis en expertise hebben wij hiervoor nodig? En hoe zorgen we ervoor dat leraren voldoende ondersteuning kunnen bieden aan alle kinderen?

De wens om meer kennis en ervaring binnen de bachelor te kunnen opdoen werd al langere tijd uitgesproken door studenten. Zij ervaren een bepaalde mate van handelingsverlegenheid als het gaat om kinderen met speciale onderwijsbehoeften, met name ten aanzien van gedrag.

Ook het werkveld merkte dit op. Wij gunnen onze studenten een sterke basis wanneer zij het vierde jaar van de opleiding doorlopen en vervolgens als startende leraar voor de groep staan, en daarbij te maken krijgen met uitdagingen die het onderwijs hun biedt. Om deze reden is er binnen de curriculumvernieuwing van semester 6 een nieuwe minor ontwikkeld door docenten en collega's uit het werkveld. De input vanuit de praktijk bleek van onschatbare waarde. De praktijk en de vakinhoud binnen deze minor zijn onlosmakelijk verbonden.

DE DRIE TOPICS BINNEN DE MIO

Inclusief onderwijs is een breed thema, het omvat alles waar een leraar dagelijks mee te maken heeft. Voor studenten hebben we de minor daarom opgedeeld in drie afzonderlijke topics:

- [Gedrag en leren](#)
- [Interprofessioneel samenwerken](#)
- [Inclusie](#)

Hoewel er gewerkt wordt vanuit deze drie blokken ervaren studenten de continue samenhang en dat is zo waardevol.

Binnen gedrag en leren maken zij kennis met verschillende speciale onderwijsbehoeften waar een leraar in de klas dagelijks mee te maken heeft.

Wat gaat er schuil achter het gedrag dat ik zie bij een kind? Hoe kan ik mijn handelen hierop aanpassen, voor de individuele leerling maar juist ook voor de hele groep? Verschillen zien als kansen om je onderwijs voor alle kinderen toegankelijk te maken is hierbij een uitgangspunt. Studenten gaan zich verdiepen in één kind, het gedrag nader analyseren vanuit theorie en hier passende interventies voor opstellen. Dit doet de student niet alleen, maar samen met diverse professionals in de school. In het blok interprofessioneel samenwerken (IPS) worden vragen beantwoord als: wat is IPS eigenlijk, wie zijn er allemaal bij een school of leerling betrokken en hoe verloopt die samenwerking?

Hoe is de zorg georganiseerd in Nederland, binnen een samenwerkingsverband én in een school of IKC? Ze onderzoeken dit in de praktijk, interviewen diverse experts en ze verdiepen zich hier verder in. Ook leren en ervaren ze welke competenties er nodig zijn in deze vorm van samenwerking. Wat vraagt IPS van mij? Tijdens een interprofessionele challenge met studenten van diverse opleidingen op Windesheim ondervinden zij letterlijk hoe het is om deze samenwerking aan te gaan.

*Werkweek MIO 2024-2025
Uiteten in Rotterdam*

'INCLUSIE IS EEN MINDSET'

Naast kennis en ervaring is het vormen van een visie op inclusief onderwijs en het ontwikkelen van een mindset een onderdeel, het derde topic, binnen de MIO. De kijk op maatschappelijke thema's als diversiteit en kansengelijkheid vraagt om multi-perspectiviteit. We leren onze studenten in kansen te denken, een dilemma van meerdere kanten te bekijken, oplossingen te zoeken en de samenwerking aan te gaan. Studenten ontwikkelen de mindset dat het niet alleen hoeft. Juist niet! Inclusie is een manier om meer samen te leren en samen te leven. Niet alleen voor onze kinderen en jongeren maar ook voor leraren en andere professionals.

De MIO, door studenten vorig jaar ook wel omschreven als 'Mchtig Interessante Onderwerpen' opent hun de ogen. Op diverse mooie onderwijsplekken zien en ervaren zij hoe je als leraar het verschil kan maken, maar ook hoe enorm complex het soms kan zijn. Met name studenten die stagelopen in het speciaal (basis)onderwijs komen met interessante cases terug in de les, waar we middels intervisie bespreken hoe we deze uitdagingen aan zouden kunnen gaan, wat en wie we hierin nodig hebben. De uiteenlopende praktijkplekken, waaronder ook de ziekenhuisschool, scholen voor nieuwkomers, settingen voor hoogbegaafden en de diverse clusterscholen maken het tot een rijk palet aan ervaringen. Dat gunnen we elke student!

*Werkweek MIO 2024-2025
Fietstocht door Rotterdam*

*Introductieweek MIO 2024-2025
Obs Johan Seckel Ommen*

BIJZONDERE MOMENTEN

De MIO omvat naast de vele lessen van onze docenten en gastsprekers ook meerdere bijzondere momenten. Zo maken ze tijdens de introductieweek op een inspirerende en praktijkgerichte manier kennis met de drie topics zoals hiervoor al genoemd: Gedrag en Leren, IPS en Inclusie. Zo werd de introductieweek door niemand minder dan gedragsspecialist Bart Heeling geopend. Hij weet studenten direct aan het denken te zetten over inclusie, kansen en het kijken voorbij gedrag en labels. Nog diezelfde week maakten studenten kennis met onopgemerkt talent via de ontmoeting met Barbara de Baare en de bijbehorende film *Onopgemerkt Talent*, en ervoeren zij tijdens een inclusieve gymles hoe bewegen voor ieder kind toegankelijk kan zijn. De week werd afgesloten met een schoolbezoek aan SBO Johan Seckel in Ommen, waar theorie en praktijk samenkwamen en studenten werden uitgedaagd om te reflecteren op hun rol als toekomstig onderwijsprofessional.

De introductieweek zet meteen de toon: zien wie het kind is, en samen het verschil maken.

Een ander bijzonder moment binnen de minor is de driedaagse werkweek. Tijdens deze dagen stapten studenten letterlijk in de wereld van de ander, onder

meer tijdens de expeditie in het donker in het Muzieum (waar blind en slechtziend-zijn centraal staat) en het bezoek aan het Dokhuis in Rotterdam, waar we kennismaakten met de principes van pedagogisch tact en waar we werden uitgenodigd mee te wandelen in een heus levensverhaal. De werkweek werd afgesloten met schoolbezoeken in Den Haag, waar inclusie in de dagelijkse onderwijspraktijk zichtbaar werd. Door drie dagen even echt buiten je eigen context te zijn, ervaringen te delen en te reflecteren, werd inclusie niet alleen besproken,

'Een tof aspect van de diverse stageplekken is het feit dat we ervaringen kunnen uitwisselen. De één loopt stage in het speciaal (basis-) onderwijs, de ander op een ziekenhuisschool, een nieuwkomersschool, een klas met hoog-begaafden of zelfs in het VO. Iedereen maakt wat anders mee. De meest bijzondere momenten delen we met elkaar en daar leren we samen van.'
Student studiejaar 2024-2025

*Werkweek MIO 2024-2025
Muzieum Nijmegen*

maar ook daadwerkelijk beleefd. Voor mooie voorbeelden rondom inclusie en kansengelijkheid is er genoeg te ontdekken in Nederland zelf.

Naast deze grote, geplande momenten zit de kracht van de minor misschien wel juist in de kleine parels dichtbij. In intieme ontmoetingen en persoonlijke verhalen. Zoals die van een ouder die ons meenam in de dagelijkse worsteling van het opvoeden van een kind dat nét iets anders vraagt en niet vanzelfsprekend past binnen het onderwijssysteem. Of de verhalen van studenten zelf die hun persoonlijke schoolervaringen delen, of hun worsteling met een label, ooit goed bedoeld gekregen in hun jeugd.

Ook professionals uit het werkveld droegen op hun eigen manier bij: soms vanuit expertise en kennis bij het ontwikkelen van de minor, soms in het klein, door een persoonlijk verhaal of praktijkervaring te delen. Deze narratieve momenten maken inclusie, gedrag en leren tastbaar en menselijk. Ze laten zien dat inclusief onderwijs niet alleen gaat over structuren en beleid, maar vooral over luisteren, afstemmen en écht gezien worden.

En als inclusief onderwijs een recht is, dan is het opleiden van inclusieve leraren een gezamenlijke opdracht. De minor Inclusiever Onderwijs laat zien

hoe theorie, praktijk en persoonlijke verhalen samen kunnen komen en studenten voorbereiden op de complexiteit en de rijke uitdagingen binnen het onderwijs van vandaag. Voor onze Hogeschool KPZ ligt hier een kans én een verantwoordelijkheid: om studenten niet alleen vakbekwaam af te leveren, maar hun de houding, kennis en moed mee te geven die nodig zijn om verschil te maken. Want inclusief onderwijs begint niet bij systemen of beleid, maar bij professionals met een inclusieve mindset die durven zeggen: dit kind hoort erbij, en ik ook in dit verhaal. Laten we samen zo moedig zijn!

Hiernaast zie je een brief van één van de studenten van de MIO.

OVER DE AUTEURS

Gertine Vorstelman is hogeschooldocent pedagogiek en onderwijskunde op Hogeschool KPZ.

Anneke Sanderse is hogeschooldocent pedagogiek en onderwijskunde op Hogeschool KPZ. **Olga**

Jaskulski is hogeschooldocent taal op Hogeschool KPZ. **Daphne van der Laan** is vierdejaars student bachelor Leraar Basisonderwijs en volgde de minor Inclusiever Onderwijs in studiejaar 2024-2025.

BRIEF VAN MARITH RENS

'Er is verschil tussen gehechtheid en empathie. Die kinderen... Ze hebben verder niemand. Daarom zitten ze in een weeshuis. Ze zouden niet met een lege maag naar bed hoeven te gaan of bang hoeven te zijn dat ze worden afgebeuld. Alleen het feit dat deze weeskinderen gescheiden moeten worden gehouden van gewone kinderen is geen reden om ze anders te behandelen. Alle kinderen, ongeacht hun aard of waartoe ze in staat zijn, moeten koste wat het kost beschermd worden.'

Als ik terugdenk aan mijn eigen kindertijd, zie ik een boos meisje. Ik voelde me vaak onbegrepen en al die emoties kwamen eruit in boosheid. Veel leraren hebben dat niet gezien, omdat ik goed was in maskeren. Maar van binnen was ik een boos kind.

De MIO (Minor Inclusiever Onderwijs) heeft mij laten ervaren dat ik niet alleen ben in die gevoelens. Er zijn veel kinderen die zich onbegrepen voelen en daardoor een ander beeld van zichzelf laten zien. Dat maakt het werk van een leraar soms lastig: hoe zie je de kinderen die zichzelf onzichtbaar maken? Hoe ga je om met kinderen die juist heel aanwezig zijn door hun interne onrust? En waarom laten kinderen gedrag zien wat ze laten zien?

Tijdens de MIO leerden we over verschillende manieren waarop kinderen kunnen verschillen zoals ADHD, ASS, hechtingsproblemen, trauma of hoogbegaafdheid. We leerden hoe je daar positief op kunt aansluiten en hoe je elk kind het beste kunt ondersteunen. Een van de mooiste ervaringen was mijn stage op een SBO in groep 8. Daar ontmoette ik kinderen die mij lieten zien dat het niet erg is om anders te zijn. Deze kinderen hebben mijn boosheid gevoeld en mij laten ervaren dat mijn 'boze meisje' gezien wordt. Voor het eerst hoefde ik niet te maskeren. Ik voelde dat ik op school mezelf mocht zijn en dat mijn emoties er mogen zijn.

De MIO heeft mij niet alleen veel geleerd over kinderen en hun gedrag, maar ook over mezelf. Het heeft mij laten zien hoe belangrijk het is om te kijken, te begrijpen en ruimte te geven. Elk kind verdient dat. Juist kinderen die anders zijn, die zich verbergen of hun emoties niet makkelijk laten zien, verdienen het om gezien te worden en beschermd te worden. Net zoals de quote zegt over weeskinderen, geldt dat ook voor ieder kind dat anders is: ze hoeven niet bang te zijn, hoeven niet te maskeren en verdienen liefde, begrip en veiligheid. De MIO laat zien dat goed onderwijs niet alleen gaat over lesgeven of kennis overbrengen, maar over aanwezig zijn, oog hebben voor de kleine signalen en een plek bieden waar kinderen zichzelf mogen zijn. Het gaat erom dat wij als leraar zien wie de kinderen werkelijk zijn, ook als hun gedrag verwarrend of uitdagend is. Wanneer een kind zich veilig voelt en gezien wordt, kan het groeien, leren en zelfs de boosheid of onzekerheid langzaam loslaten. Dit is de kern van inclusiever onderwijs: verbinding en het kind centraal zetten, zodat elk kind zich gezien voelt.

Marith Rens

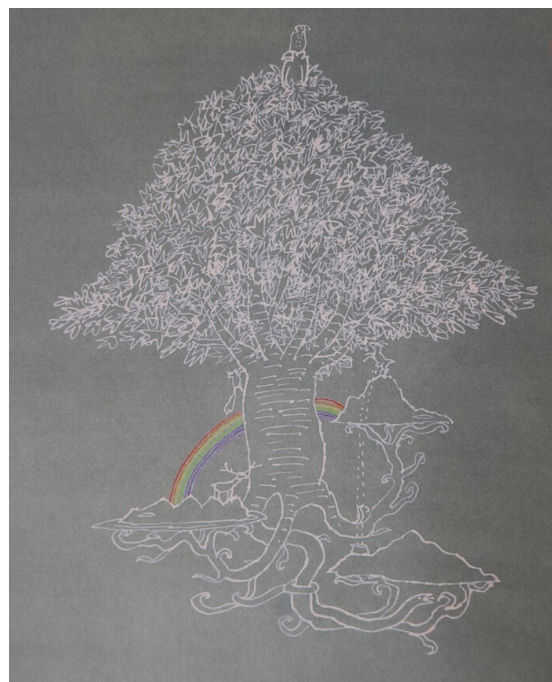
Vierdejaars student bachelor leraar basisonderwijs en student minor
Inclusiever Onderwijs studiejaar 2024-2025

NOORDSE MYTHEN IN EEN NIEUW JASJE

Het nieuwste boek van Bette Westera maakt indruk. Bette Westera heeft inmiddels echt naam gemaakt met onder meer haar prachtige poëzie met veel aandacht voor boeiende taal. In haar nieuwe boek raakt ze een interessante bron aan. De Edda, een verzameling mythen uit het Hoge Noorden. Toen Thor het nog liet donderen. Verhalen over de goden van het Hoge Noorden start in dit Hoge Noorden, IJsland om precies te zijn, tijdens de Middeleeuwen. Het Christendom wordt in die tijd verspreid en het verhaal van Christus moet verteld worden, niet de mythische verhalen uit de tijd van de Vikingen. Nu is het bijzonder dat de Edda opgeschreven is tijdens de Middeleeuwen. Hoe zit dat?

Toen Thor het nog liet donderen start en eindigt met groene pagina's. Op die pagina's bevinden we ons in de Middeleeuwse tijd. De Middeleeuwse letters bij de kopjes illustreren dit. We maken kennis met Snorri Sturluson, een IJslandse geschiedenisleraar en skald, die lesgeeft aan de kroonprins van Noorwegen. Na een goddelijke ingeving begint hij de verhalen uit het Hoge Noorden te vertellen aan de kroonprins. Uiteindelijk zal Snorri deze verhalen opschrijven en bundelen, dit is de Edda. Na de eerste groene pagina's start deze bundel met het titelblad met daarop 'Snorri Sturluson, Edda. Verzen en verhalen over de goden van het Hoge Noorden. Opgetekend tussen 1220 en 1222 n. Chr. te Oddi (IJsland)'.

Hierna volgen de belangrijkste verhalen en verzen uit Edda, prachtig bewerkt door Bette Westera.

DRIE WERELDEN EN EEN GROTE BOOM

De alvader Odin schept drie werelden: Asgaard, Midgaard en het dodenrijk. Asgaard is het rijk van de goden en Midgaard het rijk van de mensen en hun Wanen. De Wanen stammen af van de broers van Odin, Odin had bepaald dat het goed was wanneer zij onder de mensen zouden wonen: 'Hun eigenwaan is groot, maar als het gaat om kracht en verstand, zijn ze afhankelijk van ons' (p. 40). Aan de rand van Midgaard ligt Utgaard, het rijk van de reuzen. Rondom Midgaard is een zee. De es Yggdrasil verbindt Asgaard, Midgaard en het dodenrijk met elkaar door de drie wortels. Odin houdt zicht op Asgaard en Midgaard en verbindt deze werelden door een regenboogbrug. Hij kan niet zien wat er allemaal in het dodenrijk gebeurt.

In het begin moest ik even wennen aan alle namen en de relatie die er tussen de verschillende goden, reuzen, dwergen en mensen is. Ik heb heel wat keren teruggebladerd, ondanks de stamboom die er in het boek staat. Als voorbeeld geef ik Loki, de gedaanteverwisselaar. Loki trekt veel op met Thor, de dondergod, maar ze zijn geen familie. Ergens staat wel dat hij kind is van de reuzen, maar waarom woont hij dan wel in Asgaard (het rijk van de goden)? Hoe het precies zit?

Ik heb gezocht in een ander boek over dit onderwerp, Noorse mythen. Over Odin, Thor en Loki, door Kevin Crossley-Holland. Daarin staat: 'Loki is eigenlijk geen echte god,' verduidelijkte Derde. 'Hij woont bij de goden, maar is de zoon van de reus Farbauti. Hij kan van gedaante veranderen en zichzelf zo klein maken als een vlieg...' (p. 25). Dit is vergelijkbaar met wat Westera schrijft, dus hoe Loki precies bij de goden is gekomen blijft een mysterie. Het is moeilijk om hier kort te schrijven hoe alles en iedereen met elkaar verband houdt en hoe alles is ontstaan, maar Westera lukt het wel. Ze zorgt voor eenheid tussen de verhalen. En ja, dan moet je soms misschien even terugbladeren, maar dat is geen straf.

ONBEKEND, MAAR NIET ONBEMIND

Edda bestaat uit semilosse verhalen. Ik heb aan de groep 7 waar ik een tijdje les aan gaf het verhaal over Fenrir, een grote wolf en zoon van Loki, voorgelezen. Het hoofdstuk heet 'De kinderen van Loki' en daarin staat dat Loki bij een reuzin genaamd Onheilsbode drie kinderen heeft verwerkt. Een slang, de Midgaardslang, Hel, een soort zombie

die half in het dodenrijk staat én een wolf, genaamd Fenrir. Fenrir liep nog heerlijk te scharrelen door het godenrijk en Odin noemde hem het 'onschuldige schoothondje' (p. 88), maar Thor is bang dat Fenrir, wanneer hij groot is, de goden te gronde richt. Odin heeft een plan, ze gaan aan de Nornen (Toen, Nu en Straks) vragen hoe het zit, zij hebben namelijk het lot van iedereen in handen. De Nornen zeggen inderdaad dat Fenrir een gevaar is en dus besluiten de goden Fenrir vast te binden op een afgelegen eiland. Dit is nog een hele klus waar ze uiteindelijk ook de toverkracht van de dwergen voor nodig hebben. Groep 7 hing aan mijn lippen. Een paar leerlingen noemde een personage uit Harry Potter, Fenrir Vaalhaar. Ze snappen nu waarom deze weerwolf Fenrir heet. Verder gingen de leerlingen aan op de godennamen Thor en Loki, deze kennen sommigen door de strip- en filmreeks van Marvel. Thor, Loki en ook Asgaard wordt bij Marvel genoemd. Het lijkt erop dat bij deze leerlingen de interesse in Toen Thor het nog liet donderen gewekt is.

Want naast dat soort kennis, kenden de leerlingen deze Noordse mythen niet. Dat een aantal van onze dagen van de week genoemd zijn naar de goden, dat wisten ze niet.

Woensdag komt van Onsdag (oppergod Odin), donderdag van dondergod Thor en vrijdag van Frigg, de oermoeder en vrouw van Odin. Ze hadden nog nooit van de Edda gehoord en de verhalen waren hen dus onbekend. Iets wat Westera denk ik verwachtte aangezien ze haar boek begint met de vraag 'Wie kent ze nog, de goden van het Hoge Noorden?' (p. 9)

KOLKENDE KETELS EN EEN GEPLAAGDE THOR

Wat echt fantastisch is aan dit boek is de taal en hoe de verschillende personages neergezet worden. Allereerst de personages, Westera heeft ervoor gezorgd dat de goden menselijk zijn. Een mooi voorbeeld hiervan is te lezen in het verhaal over Thor zijn hamer Mjöllnir. Mjöllnir is gestolen door reus Thrym. Thrym zegt dat Thor zijn hamer alleen terugkrijgt wanneer Thrym mag trouwen met Freya. Uiteindelijk gaan Loki en Thor verkleed als vrouw naar het reuzenrijk om de hamer terug te halen. Ik vind het echt heel grappig hoe Westera het gesprek tussen de goden, over het verkleden, noteert. Thor wil helemaal niet als vrouw erheen en anderen reageren daarop.

'Geen denken aan!' riep hij woedend. 'Een echte kerel trekt geen wijvenkieren aan!' 'Een echte kerel heeft niet zo'n kort lontje,' vond Idun. 'En de hamer van een echte kerel niet zo'n kort steeltje,' giechelde Frigg.' (p. 128)

Wanneer Thor terugkomt, met Mjöllnir, blijven de goden hem pesten.

'Dag Freya, waar heb je je bruidegom gelaten?'

'Goedemorgen schoonheid, lekker geslapen?'

'Ik heb van wolvet nieuwe antirimpelzalf gemaakt, wil je ook wat?'

'Odin is met zijn verkeerde been uit bed gestapt vandaag, maak je borsten maar nat, Thor!' (p. 135)

Westera heeft er bij mij voor gezorgd dat de goden echt gingen leven, onder ander door dit soort conversaties.

Bette Westera staat bij mij bekend als een woordkunstenaar, ze kan prachtig dichten en spelen met taal. Ook dit boek is doorspekt met vele taalgrapjes. Als voorbeeld neem ik nu het verhaal waarin Loki écht te ver is gegaan en besluit zich schuil te houden. Loki, de gedaanteverwisselaar, komt op het geniale plan om zich te veranderen in een zalm zodat hij moeilijk te vangen is. Uiteindelijk vangen de goden hem wel en wanneer ze hem vaststrikken staat er 'Frigg knoopte het aan alle kanten zo stevig dicht dat de vlegel geen vin meer kon verroeren' (p. 213).

Aan het begin van het boek staat deze zin: 'Volgens mij zit dat wel snor, Snorri' (p.15). Dit soort taalgrappen vind je in het hele boek. Naast de taalgrappen hoor je in deze zin ook mooi de alliteratie: vlegel en vin. Dit dichtelijke taalgebruik, naast echte gedichten van onder andere de Nornen, is talrijk. We lezen over het 'Gapende Gat', de 'Kolkende Ketel', schurkerige schermen en nog veel meer prachtige combinaties. In het verhaal over de dood van Balder gebruikt Westera zes synoniemen voor verdrietig zijn: kermen, snikken, weeklagen, huilen, jammeren en grienen (p. 202).

KNALLENDE KLEUREN EN LICHTVOETIGHEID

Naast de tekst zijn de illustraties ook imponerend. Annemarie van Haeringen heeft telkens een prentwaardige illustratie gemaakt, stuk voor stuk zijn het kunststukken. Elke afbeelding vult een hele bladzijde en soms loopt de achtergrondkleur door naar de volgende pagina. Het kleurgebruik is vaak fel met figuren die vaak subtiel en lichtvoetig lijken naast grove reuzen. De verhalen zijn af en toe best bloederig en gewelddadig. De prenten schuwen geen bloed, maar het ziet er niet heftig uit. Wanneer Tyr's hand wordt afgebeten staat ernaast een hand afgebeeld, op blauwe achtergrond met bloedspetters vanaf de aanhechting van de hand. De blauwe achtergrond loopt door naar de volgende pagina én er staan daar nog wat kleine spetters bloed.

SKALD

In de Vikingtijd namen de koningen hun verhalenvertellers, de skalden, overal mee naar toe om de verhalen, vaak op rijm, te horen. Bette Westera heeft haar taak als skald fantastisch uitgevoerd. Wat een ongelooflijke bewerking van Edda. Een eigentijds, prachtig en indrukwekkend werk qua taal én qua vormgeving. Ik ben diep onder de indruk.

LITERATUUR

Bette Westera (2025). Toen Thor het nog liet donderen. *Verhalen over de goden van het Hoge Noorden*. Met tekeningen van Annemarie van Haeringen. Gottmer. Haarlem

NOG MEER LEZEN OVER NOOR(D)SE MYTHEN EN SAGEN? LEES OOK EENS:

Kevin Crossley-Holland (2017). *Noorse mythen. Over Odin, Thor en Loki*. Geïllustreerd door Jeffrey Alan Love. Lemniscaat. Rotterdam.

Kevin Crossley-Holland (2020). *Noorse sagen. Voorbij de regenboogbrug*. Geïllustreerd door Jeffrey Alan Love. Lemniscaat. Rotterdam.

OVER DE AUTEUR

Boukje Bruins is hogeschooldocent taal op Hogeschool KPZ.

VIER KEER EXCELLENT VOOR KENNIS- EN INNOVATIECENTRUM VAN HOGESCHOOL KPZ

Op donderdag 19 juni 2025 kreeg het Kennis- en Innovatiecentrum (KIC) van Hogeschool KPZ bezoek van een externe visitatiecommissie. Zo'n visitatie is een periodieke, onafhankelijke beoordeling van, in dit geval, de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen. Eens in de zes jaar wordt gekeken hoe onderzoek is georganiseerd, wat het oplevert voor de praktijk en hoe kwaliteit wordt geborgd. Begin februari ontvingen we het definitieve oordeel en dat is er één om trots op te zijn. Alle vier de standaarden zijn beoordeeld als 'excellent'.

Floor Alles, directeur KIC: 'We zijn natuurlijk super trots, een excellent op alle standaarden! Dit oordeel voelt als een prachtige erkenning voor de kwaliteit en impact van ons onderzoek. We zijn trots op ons team en alle partners met wie we dit mogelijk maken.'

STANDAARD 1: ONDERZOEKSPROFIEL EN -PROGRAMMA

Het KIC richt zich met praktijkgericht onderzoek op de kansrijke ontwikkeling van kinderen en jongeren. Vanuit vier samenhangende onderzoekslijnen - Taal & Ontwikkeling, Differentiëren, Interprofessionele Samenwerking en Rekenen-Wiskunde - werkt het KIC samen met scholen en partners aan oplossingen voor actuele maatschappelijke vraagstukken zoals onderwijsongelijkheid en (risico op) laaggeletterdheid.

Het visitatiepanel concludeert dat het KIC beschikt over een helder, onderscheidend onderzoeksprofiel en samenhangend programma, dat breed wordt gedragen binnen en buiten de hogeschool. De vier onderzoekslijnen versterken elkaar en geven richting aan het onderzoek. Samen dragen ze bij aan wat het KIC wil bereiken: het vergroten van kansengelijkheid voor kinderen. Bijzonder daarbij is de combinatie van rekenen en taal met interprofessioneel samenwerken, gericht op kinderen van 0 tot 12 jaar. Het panel spreekt hier expliciet van 'een unieke combinatie'.

In de samenwerking met het werkveld houdt het KIC vast aan deze keuzes. Vragen en ideeën van partners worden steeds langs de onderzoekslijnen gelegd. Dat zorgt voor duidelijkheid en overzicht en wordt door partners gewaardeerd. Dankzij korte lijnen is bovendien helder wie waar verantwoordelijk voor is.

STANDAARD 2: BIJDRAGE AAN BEROEPSPRAKTIJK, SAMENLEVING, ONDERWIJS EN DOMEIN

Standaard 2 gaat over de 'doorwerking' van het onderzoek - met andere woorden: voegt het onderzoek van het Kennis- en Innovatiecentrum

Wenckje Jongstra, lector Taal & Ontwikkeling:

'We hebben de afgelopen jaren hard gewerkt aan ons onderzoeksprofiel, bewuste keuzes gemaakt in focus die resulteerden in het huidige onderzoeksprogramma. Voor mij is dit oordeel vooral een bevestiging dat onze focus werkt. Het is prachtig dat het panel de kracht van ons onderzoeksprogramma en de gekozen focus zo duidelijk herkent. Met deze koers kunnen we gericht bijdragen aan de kansrijke ontwikkeling van kinderen, en dat is waar we het voor doen.'

daadwerkelijk iets toe aan de praktijk? Associate lector Trynke Keuning: 'Als onderzoekers van het KIC vinden we het belangrijk dat onze inzichten en de producten die we ontwikkelen niet in een lade verdwijnen, maar echt gebruikt worden in de praktijk en in het onderwijs aan onze studenten. We zien dat dit steeds beter lukt, bijvoorbeeld in de samenwerking met docenten binnen de pabo en de ad PEP en in ons nascholingsprogramma van KPZnext. Dat maakt het werk als onderzoeker extra bevredigend: uiteindelijk doen we onderzoek vóór en mét de praktijk.'

Die manier van werken wordt ook herkend door het visitatiepanel. Het panel ziet een sterke samenwerking van kennis halen en brengen tussen het KIC en partners en benadrukt de toegevoegde waarde van de samenwerking. Onderzoeksresultaten leiden tot concrete inzichten en producten die daadwerkelijk worden gebruikt in de onderwijspraktijk. Ook de lerende, niet-belerende houding van het KIC wordt gewaardeerd, evenals de sterke verbinding tussen onderzoek en onderwijs binnen Hogeschool KPZ. Het panel spreekt bovendien zijn waardering uit voor docent-onderzoekers die onderzoekend werken zichtbaar maken voor studenten.

**Ageeth Bergsma,
voorzitter College van Bestuur:**

'Het oordeel excellent onderstreept de kracht van ons als kleinschalige organisatie en de ontwikkeling van de afgelopen jaren. Het KIC maakt actief gebruik van de korte lijnen in de organisatie, onderzoekers en docent-onderzoekers zijn betrokken, werken intensief samen en ervaren ruimte voor eigen autonomie. Ik ben trots op het KIC-team en zie een stevige basis voor duurzame groei.'

**Floor Alles,
directeur Kennis- en Innovatiecentrum en
KPZnext:**

'Dit excellent-oordeel is een prachtige mijlpaal, maar vooral ook een startpunt. We bouwen de komende jaren verder aan de doorontwikkeling van het KIC, met blijvende focus, sterke samenwerking en onderzoek dat zichtbaar én voelbaar bijdraagt aan onderwijs en kansengelijkheid voor kinderen en jongeren. Hierbij vormen de door het panel genoemde aanbevelingen een duidelijk uitgangspunt.'

STANDAARD 3: KWALITEIT VAN HET ONDERZOEKSPROCES

Dat het onderzoek van het KIC niet alleen relevant is, maar ook kwalitatief goed wordt uitgevoerd, blijkt uit de beoordeling van standaard 3. Het visitatiepanel is zeer tevreden over de kwaliteit van het praktijk-gericht onderzoek en benoemt de sterke aandacht voor wetenschappelijke integriteit en ethiek als een belangrijk pluspunt. Ook de manier waarop het KIC werkt volgens de principes van open science wordt gewaardeerd, bijvoorbeeld door het delen van onderzoeksresultaten via *Veerkracht*, podcasts, toegankelijke wetenschappelijke tijdschriften en de website van Hogeschool KPZ. Wat de commissie opvalt, is de open en lerende kwaliteitscultuur binnen het KIC. Onderzoekers voelen zich samen verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderzoek en blijven zich ontwikkelen. Het panel ziet een gedreven onderzoeksgroep die oog heeft voor elkaar én voor de impact van het werk op kansengelijkheid voor kinderen en jongeren.

STANDAARD 4: ORGANISATIE

Het Kennis- en Innovatiecentrum kent korte lijnen met de rest van de organisatie en de buitenwereld, waardoor samenwerken vanzelfsprekend is en mensen elkaar makkelijk weten te vinden. Er is ruimte voor betrokkenheid, autonomie en het maken van bewuste keuzes. Het visitatiepanel benoemt dat deze manier van werken de afgelopen jaren heeft gezorgd voor een gezonde en robuuste groei van het KIC, met oog voor het welzijn van medewerkers. Die zorgvuldige balans tussen ambitie en haalbaarheid, maakt het KIC tot een betrouwbare partner voor scholen en andere samenwerkingspartners.

MET VERTROUWEN VERDER

Vier keer excellent is natuurlijk een fantastische waardering. Tegelijkertijd laat het visitatiepanel zien dat er altijd ruimte blijft om verder te groeien. De commissie deed een aantal waardevolle suggesties voor de komende jaren, zoals het verder vergroten van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het KIC en de onderzoeksproducten, het blijven investeren in de samenhang tussen de onderzoekslijnen en het aandacht houden voor de ondersteuning en ontwikkeling van het (relatief jonge) onderzoeksteam en de lectoren. Suggesties waar we graag mee aan de slag gaan, samen met partners en opleidingen, om ons onderzoek verder te versterken en te laten doorwerken in de praktijk.

SAMEN VIEREN

Onderzoek doen we niet alleen en vieren doen we dus ook samen! 2026 staat daarom in het teken van het gezamenlijk vieren van ons uitstekende oordeel en het delen van onze kennis. Dit doen we door het organiseren van diverse activiteiten, voor studenten, alumni, samenwerkingspartners, werkveld en natuurlijk collega's. Mee vieren? Je bent welkom! Reserveer dan in elk geval alvast 4 november in je agenda: dan organiseren we een onderzoeksconferentie waar sprekers je meenemen in de laatste inzichten uit onderzoek.

OVER DE AUTEURS

Lotte Mensink is docent-onderzoeker op Hogeschool KPZ.

Trynke Keuning is associate lector Interprofessionele samenwerking bij het Kennis- en Innovatiecentrum van Hogeschool KPZ.

Onderzoek uitgelicht

Lezen en laten lezen: leraren als leesbevorderaars in het vo en po

Dit vierjarige onderzoeksproject wil (aankomend) leraren in de bovenbouw van het primair onderwijs en het tweedegraadsgebied uit het voortgezet onderwijs beter toerusten als leesbevorderaars door hun kennis van recente rijke kinderboeken en hun leesbevorderingscompetenties te versterken. In samenspraak met leraren en schoolleiders wordt een aanpak ontwikkeld en getest, met als uiteindelijk doel de leesmotivatie, het leesbegrip en leesgedrag van leerlingen te bevorderen.

Meer weten? Kijk op <https://www.kpz.nl/projecten/lezen-en-laten-lezen-po-vo/>

Samenwerken in leren en opvoeden: IKC-project

In dit door RAAK-Pro gefinancierde onderzoek bestuderen meerdere hogescholen samen met (inter)nationale partners hoe interprofessionele samenwerking tussen professionals bijdraagt aan de ontwikkeling van jonge kinderen. Door kinderen over meerdere jaren te volgen en data te verzamelen bij professionals, ouders en kinderen ontstaat inzicht in wat effectieve samenwerking oplevert. Daarnaast versterken regionale en landelijke leernetwerken de kennisdeling tussen praktijk en opleiding, waardoor nieuwe inzichten direct worden vertaald naar het werkveld.

Meer weten? Kijk op <https://www.kpz.nl/projecten/samenwerken-in-leren-en-opvoeden/>

Differentiëren in cluster 2

Dit NRO-onderzoek richt zich op het verbeteren van differentiatievaardigheden en interprofessionele samenwerking bij professionals die werken met leerlingen met auditieve en/of communicatieve beperkingen. Omdat leraren zich nu vaak onvoldoende voorbereid voelen, worden good practices verzameld en vertaald naar professionaliseringsaanpakken. Deze worden samen met de praktijk ontwikkeld, getest en geëvalueerd. Het project levert kennis, tools en instrumenten op om onderwijs beter af te stemmen op deze leerlingen en om (school)teams hierin te versterken.

Meer weten? Kijk op <https://www.kpz.nl/projecten/differentieren-in-cluster-2/>

KANSRIJKE PROFESSIONALISERING VOOR DIFFERENTIATIE

Hoe kun je leraren goed ondersteunen bij het ontwikkelen van complexe professionele vaardigheden? Deze vraag stond centraal in het onderzoek in het Match-project, waarin een gedetailleerde analyse van differentiatievaardigheden (van Geel et al., 2019) leidde tot een uitgebreide teamtraining (Frèrejean et al., 2021) en de ontwikkeling van het ADAPT-instrument (Keuning, Van Geel & Dobbelaer, 2022). Aan het eind van dit artikel lees je hoe je als school kunt deelnemen aan de teamtraining.

Deze teamtraining en het gebruik van het ADAPT-instrument zijn de basis van de ADAPT-interventie, die bestaat uit een serie teambijeenkomsten, een uitgebreide ADAPT-training voor intern begeleiders, kwaliteitscoördinatoren en rekencoördinatoren, en ondersteuning bij de implementatie in de schoolpraktijk. De interventie is door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) aangemerkt als 'kansrijke interventie ter versterking van de basisvaardigheden'. Dat betekent dat het NRO potentie ziet in ADAPT voor het verbeteren van het rekenonderwijs en subsidie beschikbaar heeft gesteld om de effectiviteit van deze interventie te onderzoeken.

In het schooljaar 2025-2026 zijn veertien basisscholen gestart met de ADAPT-interventie, begeleid door Hogeschool KPZ en de HAN. Zij worden vergeleken met twaalf controlescholen die in 2026-2027 deelnemen. De resultaten van dit onafhankelijke onderzoek, dat wordt uitgevoerd door de Vrije Universiteit van Amsterdam en iPabo, worden in 2027 verwacht, maar de eerste ervaringen vanuit de scholen zijn positief.

In dit artikel beschrijven we de achtergrond, het ontwerp en de eerste ervaringen met de ADAPT-interventie.

TAAKANALYSE EN TEAMTRAINING

Om een professionaliseringstraject te kunnen ontwikkelen om differentiatievaardigheden te versterken, hebben we eerst gedetailleerd in kaart gebracht welke kennis en vaardigheden leraren nodig hebben om hun onderwijs goed af te stemmen op verschillen tussen leerlingen. Eén van de belangrijkste bevindingen in dit onderzoek was dat differentiëren niet alleen plaatsvindt gedurende de les, maar dat juist de periodevoorbereiding, lesvoorbereiding en evaluatie na afloop van de les een cruciale rol spelen in het goed afstemmen van onderwijs. Aanvullend zijn vijf principes kenmerkend voor goede differentiatie:

- [werk doelgericht](#),
- [monitor voortdurend](#),
- [stem instructie en verwerking af](#),
- [daag alle leerlingen uit](#),
- [stimuleer zelfregulatie](#).

Deze inzichten hebben we gebruikt voor het ontwerpen van een teamtraining (Frèrejean et al., 2021). We hebben hiervoor gebruik gemaakt van het 4C/ID-model, een bewezen onderwijsontwerpbenadering voor het aanleren van complexe professionele vaardigheden (Van Merriënboer & Kirschner, 2018) en deze daarnaast gebaseerd op kenmerken van effectieve professionaliseringsaanpakken. Kenmerkend voor deze training is dat een hele-taak-benadering is gehanteerd, waarbij de complexe differentiatievaardigheid als een hele, authentieke taak en in samenhang wordt aangeboden aan deelnemende leraren. Leraren werken aan taken gebaseerd op authentieke situaties in hun eigen school en kunnen zo de kennis en vaardigheden direct in hun eigen praktijk toepassen. Omdat werken aan hele taken snel tot overbelasting kan leiden, wordt nadrukmanipulatie toegepast, waarbij telkens geoefend wordt met een aspect of een aantal aspecten binnen de hele taak.

Zo werken leraren steeds aan een fase of set van principes, zonder het 'hele plaatje' hierbij uit het oog te verliezen.

ADAPT-INSTRUMENT

Om zicht te krijgen op differentiëren is – op basis van inzichten uit het onderzoek – een instrument ontwikkeld: ADAPT (Assessing Differentiation in All Phases of Teaching) – zie ook kader. Dit instrument is een gratis te downloaden tool en bestaat uit 23 indicatoren die samen beschrijven hoe differentiatie vorm krijgt in de vier fasen. De indicatoren kunnen worden gescoord op basis van een lesobservatie en een gesprek met de leraar.

In eerste instantie werd ADAPT ontwikkeld voor onderzoeksdoeleinden, om differentiatievaardigheden van leraren te kunnen scoren. In de praktijk blijkt het instrument echter ook geschikt om als gespreksstarter, als leidraad bij de les- of periodevoorbereiding, of als self-assessment om volgende stappen in je ontwikkeling te bepalen.

De indicatoren zijn zo omschreven dat ze concrete handvatten bieden om te reflecteren op de eigen praktijk. Naast een algemene omschrijving van de indicator, bevat elke indicator een uitwerking per score op de vierpuntsschaal met daarbij voorbeelden uit de praktijk. Zo krijg je een beeld bij hoe meer ervaren of 'expert' handelen eruit kan zien (score 4), maar ook welke kenmerken passen bij een

beginnende of minder sterk ontwikkelde aanpak (score 1 of 2). De handleiding, met de indicatoren, een gespreksleidraad en informatie over het vooronderzoek, is gratis te downloaden via www.matchproject.nl/downloads/.

ERVARINGEN MET DE ADAPT-INTERVENTIE

In de ADAPT-interventie wordt de eerder ontworpen teamtraining gecombineerd met een aanvullende training in het gebruik van ADAPT door de intern begeleider, kwaliteitscoördinator en/of rekencoördinator. Gedurende het schooljaar, tijdens en naast de teambijeenkomsten, wordt ADAPT op verschillende manieren ingezet. Hieronder delen we enkele ervaringen van de scholen die momenteel deelnemen.

ADAPT als leidraad bij de voorbereiding

Tijdens de ADAPT-interventie wordt ADAPT als leidraad bij het voorbereiden ingezet. ADAPT helpt bij het voorbereiden van lessen, of tijdens de periode- en blokvoorbereiding. Het instrument biedt overzicht over alle aspecten die belangrijk zijn bij de voorbereiding: van het aanbrengen van samenhang tussen de doelen voor leerlingen met verschillende behoeften, tot het betekenisvol maken van de doelen voor de leerlingen.

Eén van de deelnemende leraren geeft aan: *'Door de indicatoren en richtvragen heb ik meer diepgang in mijn blok- en lesvoorbereiding gekregen. Doordat ik*

ADAPT: een wetenschappelijk onderbouwd instrument

Het ADAPT-instrument (Assessing Differentiation in All Phases of Teaching) is oorspronkelijk ontwikkeld als meetinstrument om de differentiatievaardigheden van leraren te kunnen bepalen in het kader van onderzoek. Het instrument onderscheidt zich doordat het niet alleen kijkt naar wat leraren doen, maar ook naar de beslissingen die zij maken om het onderwijs af te stemmen op verschillen tussen leerlingen. Hierbij worden alle vier fasen van differentiëren meegenomen.

In het recent gepubliceerde artikel *Assessing Differentiation in All Phases of Teaching (ADAPT): Properties and Quality of the ADAPT Instrument* is uitgebreid onderzocht of het ADAPT-instrument meet wat het zou moeten meten en of de uitkomsten betrouwbaar zijn. Voor dit onderzoek zijn 41 beoordelaars getraind, die ieder opnames van tussen de vijf en vijftien leraren scoorden met ADAPT. Hiervoor zijn van 86 leraren in het basisonderwijs (groep 3 t/m 8) opnames gemaakt van een rekenles en interview na afloop van de les. Deze scores zijn vervolgens uitgebreid geanalyseerd. De resultaten laten zien dat ADAPT op een betrouwbare manier inzicht geeft in hoe leraren differentiëren in hun onderwijs.

Uit het onderzoek blijkt bovendien dat ADAPT goed bruikbaar is in de praktijk: voor gebruik als gespreks- en reflectie-instrument is één getrainde beoordelaar al voldoende om tot betrouwbare inzichten te komen. Getrainde observatoren gaven daarnaast aan dat het werken met ADAPT ook voor hén leerzaam was. Door het volgen van de training en het observeren met ADAPT kregen zij ook meer inzicht in hun eigen differentiatievaardigheden. Dit maakt ADAPT niet alleen een degelijk onderzoeksinstrument, maar ook een praktisch hulpmiddel voor scholen en leraren die bewust willen werken aan differentiatie.

het doel duidelijker voor mezelf heb is het dat ook voor de leerlingen. Ik werk efficiënter en effectiever en zij ook!’

Leraren ervaren dat investeren in de blokvoorbereiding zich terugbetaalt. De lesvoorbereiding wordt overzichtelijker, omdat de grote lijnen al zijn uitgezet. Ook helpt het om in een vroeg stadium na te denken over verrijking en verdieping voor leerlingen die meer aankunnen.

ADAPT als gespreksstarter

Binnen teams wordt ADAPT ingezet om het gesprek over onderwijsinhoud en differentiatie te verdiepen. Leraren scoren zichzelf op de indicatoren en bespreken deze samen. Dat zorgt voor herkenning, reflectie en nieuwe inzichten. *‘Ik ben blij met iets dat wetenschappelijk onderbouwd is én vol praktijkvoorbeelden zit. Ik word me bewuster van de manier waarop ik kan differentiëren. Ik raak gemotiveerd en voel me een kundig professional.’*

ADAPT als self-assessment

Als self-assessment helpt ADAPT leraren om zicht te krijgen op hun eigen ontwikkeling. Daarbij gaat het niet om het behalen van een ‘hoogste score’, maar om bewustwording en groei. *‘Ik herken mezelf in score 2 en merk dat ik al met één voet in score 3 sta.’*

Juist deze gesprekken maken differentiëren concreet en bespreekbaar. Ze leiden tot persoonlijke leerdoelen én gezamenlijke speerpunten binnen het team. De indicatoren bieden vervolgens handvatten om concrete stappen te zetten.

Schoolleider: *‘Er wordt meer over de inhoud van het vak rekenen gesproken binnen het team; kritische vragen over de methode en waarom we de dingen doen zoals we ze doen. Daarnaast wordt er beter nagedacht over het aanbod en de instructie aan de ‘plusleerlingen’. De methodehandleiding wordt niet meer klakkeloos gevolgd, maar er wordt kritisch gekeken naar de les en wat de kinderen nodig hebben om het doel te bereiken.’*

Als interview- en observatie-instrument

Aan het begin van het schooljaar is ADAPT gebruikt als interview- en observatie-instrument, door de intern begeleider, kwaliteitscoördinator of rekencoördinator die hiervoor een training heeft gevolgd. Op basis van een lesobservatie en gesprek is bij elke leraar de beginsituatie in kaart gebracht. Door de bevindingen in een overkoepelend schooloverzicht te presenteren, heeft het hele team een mooi overzicht van de ADAPT-scores per bouw of van de hele school. Het gezamenlijk bekijken en bespreken van deze inzichten leidt tot zicht op kansen en ontwikkelpunten op schoolniveau. Het gaat daarbij niet alleen om individuele leerdoelen, maar om het grotere geheel: waar staan we als school en waar willen we naartoe? Dit helpt de teams om gezamenlijke speerpunten te formuleren en te werken aan een doorgaande lijn.

ADAPT voor het hele team

Scholen ervaren dat ADAPT goed aansluit bij hun praktijk. Leraren herkennen veel van hun eigen handelen in de indicatoren. Soms realiseren zij zich pas door ADAPT dat wat zij al doen óók onderdeel is

ADAPT in de lerarenopleiding

De inzichten uit het onderzoek naar differentiatie vinden ook hun weg naar de opleiding Leraar Basisonderwijs. Studenten maken in het nieuwe curriculum al in het tweede jaar kennis met de onderliggende principes van differentiatie en in het derde jaar komen de vier fasen van differentiëren (periodevoorbereiding, lesvoorbereiding, lesuitvoering en evaluatie) aan bod.

ADAPT wordt daarbij ingezet als gespreks- en reflectie-instrument. Studenten gebruiken de ADAPT-indicatoren om samen met hun werkplekbegeleider in gesprek te gaan over lessen die zij observeren of (deels) zelf uitvoeren. Dit helpt hen om zicht te krijgen op keuzes die leraren maken, ook wanneer deze niet direct zichtbaar zijn in de les. Zo leren studenten bijvoorbeeld vragen te stellen als: waar let je op als je tijdens de verwerking monitort? Of: hoe zorg je dat leerlingen die vastlopen op een specifiek onderdeel alsnog de tijd en ruimte krijgen om dit bij te spijkeren? Door deze gesprekken krijgen studenten inzicht in de vaak (on)bewuste afwegingen en keuzes die ervaren leraren maken.

In het derde jaar van de pabo gebruiken studenten de ADAPT-indicatoren ook om te reflecteren op hun eigen differentiatievaardigheden en zetten ze ADAPT in bij het voorbereiden van lessen of blokken. Op deze manier leren studenten differentiëren niet als het uitvoeren van losse strategieën, maar als een samenhangend en doordacht proces, waarin bewuste keuzes centraal staan.

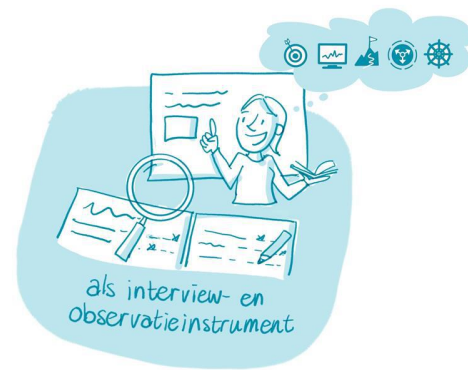
van differentiëren, zoals het expliciet delen van het lesdoel met leerlingen. Deze herkenning is belangrijk: het laat zien dat leraren al goed op weg zijn. Doordat ADAPT-scores helder zijn opgebouwd, bieden ze ook zicht op 'laaghangend fruit': kleine en relatief eenvoudige aanpassingen in bestaande routines. Tegelijkertijd maakt ADAPT ook grotere uitdagingen zichtbaar. Het stimuleren van zelfregulatie is daarvan een goed voorbeeld. Veel leraren vinden dit belangrijk, maar hebben nog geen duidelijk beeld van hoe ze dit de praktijk kunnen vormgeven. ADAPT nodigt uit om hierover bewuste keuzes te maken, bijvoorbeeld door leerlingen meer invloed te geven op deelname aan instructie, of door samen met leerlingen te reflecteren op behaalde doelen en vervolgstappen.

ADAPT is geen methode die voorschrijft hoe je alles moet doen. Het helpt leraren om bewuster naar hun onderwijs te kijken, vanuit de onderwijsbehoeften van hun leerlingen. Het vraagt leraren vanuit het 'grote plaatje' naar de groep te kijken en beredeneerde keuzes te maken: wat doe ik, waarom doe ik dat en wat laat ik (bewust) achterwege? Juist die ruimte maakt ADAPT praktisch inzetbaar, zo geven teams aan.

Schoolleider: *'ADAPT kwam voor ons precies op het juiste moment! Na het volgen van een EDI-traject kwam naar voren dat veel collega's worstelden met afstemmen van het onderwijs op de onderwijsbehoefte van leerlingen. Dit was voor ons een mooie verdiepende vervolgstap om mee aan de slag te gaan!'*

ADAPT stimuleert teams om doelgericht te werken en beredeneerde keuzes te maken. Dat betekent ook: bewust dingen níét doen. Door de voortgang samen te monitoren en gebruik te maken van verschillende informatiebronnen, ontstaan inhoudelijke gesprekken over onderwijs. Collega's dagen elkaar uit, werken aan gezamenlijke verantwoordelijkheid en versterken hun *collective efficacy* – het vertrouwen in eigen kunnen, als team.

Tegelijkertijd vraagt dit om afstemming binnen het team. Het is van belang ruimte te houden voor verschillen tussen collega's, maar wel zonder dat iedereen op zijn eigen eiland werkt. ADAPT ondersteunt scholen bij het creëren van eigenaarschap, professionele autonomie en een cultuur waarin experimenteren en gezamenlijk reflecteren vanzelfsprekend zijn.

INTERESSE IN DE ADAPT TEAMTRAINING?

In het schooljaar 2026–2027 is er nog beperkt ruimte voor scholen die willen starten met de ADAPT-interventie. Neem contact op met Trynke Keuning (t.keuning@kpz.nl) om de mogelijkheden te bespreken.

OVER DE AUTEURS

Dr. Marieke van Geel is universitair docent aan de Universiteit Twente. Ze doet onderzoek naar differentiatie in het po en vo en is mede-ontwikkelaar van ADAPT. **Dr. Trynke Keuning** is associate lector aan Hogeschool KPZ. Ze doet onderzoek naar differentiëren en interprofessioneel samenwerken en is mede-ontwikkelaar van ADAPT.

Jan Martens is docent/onderzoeker in het onderzoeksteam Kwaliteiten van leraren bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en trainer van vier scholen in de ADAPT-interventie. **Janneke Hack – van Dijke** is bovenschools rekenexpert bij stichting Aves en vanuit Hogeschool KPZ trainer van twee scholen in de ADAPT-interventie.

LITERATUUR

- Frèrejean, J., van Geel, M., Keuning, T., Dolmans, D., van Merriënboer, J.J.G. & Visscher, A.J. (2021). Ten steps to 4C/ID: training differentiation skills in a professional development program for teachers. *Instructional Science*, 49, 395–418. <https://doi.org/10.1007/s11251-021-09540-x>
- Keuning, T., van Geel, M., & Dobbelaer, M. (2022). *ADAPT: Krijg zicht op differentiatievaardigheden*. PICA. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7185121>
- van Geel, M., Keuning, T., Frèrejean, J., Dolmans, D., van Merriënboer, J., & Visscher, A. J. (2019). Capturing the complexity of differentiated instruction. *School Effectiveness and School Improvement*, 30(1), 51–67. <https://doi.org/10.1080/09243453.2018.1539013>
- Van Geel, M., Keuning, T., Dobbelaer, M., & Glas, C. (2025). Assessing Differentiation in All Phases of Teaching (ADAPT): Properties and Quality of the ADAPT Instrument. *Education Sciences*, 15(11), 1530. <https://doi.org/10.3390/educsci15111530>

DIT MOET JE LEZEN!

LAAT/D DE PEDAGOGISCHE BASIS MET RUST! OPVOEDEN IN TIJDEN VAN VERSNELLING

De vraag om een recensie te schrijven over het boek *Laat/d de pedagogische basis met rust! Opvoeden in tijden van versnelling* door Bert Wienen, zette mij opnieuw aan het denken over waarom het boek mij zo heeft geraakt. En waarom ik denk dat het voor professionals in het domein van de kindberoepen van belang is om dit te lezen.

Als programmamanager van onze vier partnerschappen Samen Opleiden en Professionaliseren, ben ik onderdeel van het penvoerdersoverleg (PVO). In het PVO worden ambities geformuleerd voor het behoud, verbeteren en stimuleren van de kwaliteit van het (toekomstig) onderwijs en het opleiden van toekomstige professionals daarvoor. Deze worden vertaald in acties en afspraken. In juni 2025 werd in het PVO duidelijk dat inclusief onderwijs het bovenliggend doel voor gezamenlijk opleiden van (toekomstige) professionals is, gevoed door het lezen van het 'gele boek' van Bert Wienen: *Van individueel naar inclusief onderwijs. Pleidooi voor minder labels en meer aandacht voor de kracht van onderwijs*. Dat boek, al eerder verschenen, gaat in op de praktijk van verwijzen, labels en problematiseren van leerlingen die afwijken van de zogenaamde norm. En het nodigt uit tot

nadenken over hoe om te gaan met die norm, waarbij inclusief onderwijs ruimte biedt voor alle vormen van diversiteit en afwijking van die norm.

Bij het lezen van dat boek werd mijn jenaplan-hart geraakt. Het verwoordde voor mij de kern van jenaplan en gaf woorden aan de reden waarom ik al in een ver verleden het jenaplanonderwijs zag als een vorm van goed onderwijs: je bent onderdeel van het geheel, je hebt elkaar nodig om in relatie met anderen en de wereld jezelf te ontwikkelen en te groeien tot volwaardig lid van de maatschappij.

Het gaat uit van hoge verwachtingen van individu én groep, samenwerking, gemeenschapszin en zoals het tegenwoordig wordt genoemd, burgerschapsvorming: leren omgaan met elkaar, elkaar uitdagen een betere versie van jezelf te worden en bij te dragen aan ontwikkeling in brede zin.

Ook de opvolger *Laat/d de pedagogische basis met rust! Opvoeden in tijden van versnelling*, verwoordt waar ik ten diepste in geloof: iedereen doet ertoe als mede-vormer en opvoeder van kinderen. 'It takes a village to raise a child'; daarvan ben ik overtuigd. Ik herkende veel in het boek. Dingen die vroeger heel gewoon waren, roepen nu twijfels en hulpvragen op bij leraren en ouders: doen we het wel goed? Kindercoaches schieten als paddenstoelen de grond uit, terwijl ouders eigenlijk vaak best zelf weten wat hun kind nodig heeft. Soms is dat rust en aandacht en soms begrenzing. Ik zou willen dat er meer vertrouwen in de eigen expertise is, ook bij leraren. Niet elke leerling is gebaat bij individuele trajecten, maar elk kind is wél gebaat bij gezien worden en erbij mogen horen.

Het 'oranje boekje' biedt professionals in het domein van de kindberoepen belangrijke leesstof. Het laat je nadenken over wat nodig is om kwalitatief goed (toekomstig) onderwijs vorm te geven. Net als Wienen, geloof ook ik niet in labelen, in het buiten de groep plaatsen in het verwijzen in ketens, maar in de vraag 'wat kunnen wij hier en nu betekenen?'.

In onderwijs dat inclusief is en uitgaat van (interprofessioneel) samenwerken om sterke leeromgevingen voor kinderen te ontwikkelen en te bestendigen, gaat het om vertrouwen in de expertise van jezelf én anderen, professionals én ouders, en in het creëren van afstemming. Het vertrouwde begrip van educatief partnerschap zou mijns inziens uitgebreid mogen worden naar pedagogisch partnerschap in opvoeding en educatie. Partnerschap met een pedagogische basis die overal anders vorm krijgt, passend bij de context.

Onze toekomstige professionals moeten worden voorbereid op het kunnen vormgeven van dit inclusieve onderwijs. Dat is waarom we binnen de partnerschappen SO&P deze ambitie van inclusief onderwijs omarmen en vertalen naar ons nieuwe curriculum. Over de minor inclusiever onderwijs (MIO) wordt elders in deze *Veerkracht* geschreven. De hier besproken boeken geven een mooi beeld van het fundament onder deze minor.

OVER DE AUTEUR

Edith ten Berge is programmamanager Samen Opleiden en Professionaliseren voor de vier partnerschappen SO&P verbonden aan Hogeschool KPZ.

SAMEN STERKER IN DE REGIO ZWOLLE

INTERPROFESSIONEEL SAMENWERKEN IN ONDERWIJS EN PRAKTIJK

Afgelopen oktober ontving Campus Kind en Educatie een subsidie vanuit het RIF (Regionaal Investeringsfonds voor het mbo) voor het opleiden van jeugd-professionals in interprofessioneel samenwerken. Met behulp van deze subsidie bouwt de Campus voort op het succesvolle Innovatiecluster Kind en Educatie (2019-2024). De uitvoering van het project vindt plaats in de periode 2026-2029. In dit artikel vertellen we wat het voorgaande project heeft opgeleverd en blikken we vooruit naar de plannen voor de komende jaren.

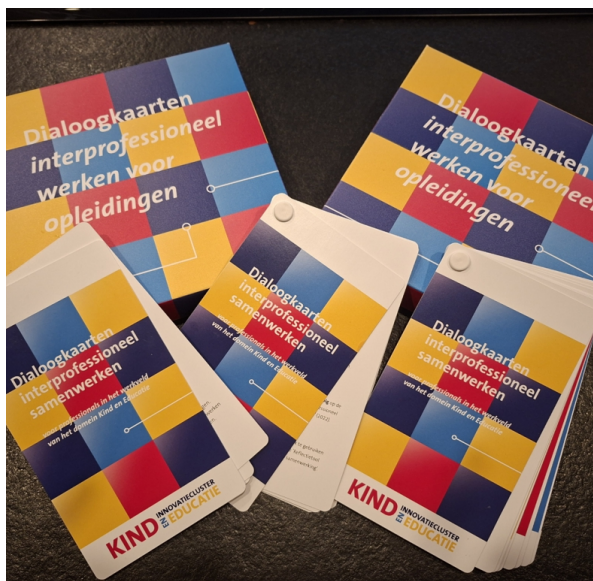
ACHTERGROND EN AANLEIDING VAN HET PROJECT

Kinderen en jongeren verdienen optimale ontwikkelkansen. Hierbij is het van belang dat er meer vanuit het perspectief van kinderen en ouders/verzorgers wordt gekeken en minder vanuit het organisatieperspectief. Dat vraagt om intensieve samenwerking tussen professionals uit onderwijs, zorg en welzijn, waarbij zij over de grenzen van hun eigen vakgebied heen kunnen kijken. Een stevige pedagogische basis is daarbij onmisbaar. Daarnaast is er in deze krappe arbeidsmarkt behoefte aan voldoende breed opgeleide professionals. Door het werkveld actief te betrekken en professionals van en met elkaar te laten leren, versterken we gezamenlijk de kwaliteit van onderwijs en zorg voor kinderen en jongeren.

OPBRENGSTEN INNOVATIECLUSTER KIND EN EDUCATIE

Voor interprofessioneel samenwerken is het belangrijk dat je jezelf kent, dat je weet welke kwaliteiten je hebt en welke verantwoordelijkheden er horen bij jouw beroepsgroep. Daarnaast is het essentieel om de ander waarmee je samenwerkt of gaat samenwerken, te leren kennen. De meerwaarde van interprofessioneel samenwerken is namelijk dat professionals complementair aan elkaar zijn; oftewel elkaar aanvullen in het werken met kinderen en jongeren. Het is belangrijk om studenten al tijdens hun opleiding interprofessionele ervaringen op te laten doen.

Het Innovatiecluster heeft dit onder andere gestimuleerd door het opzetten van inter-professionele leerteams. In zo'n leerteam leren en werken mbo- en hbo-studenten van verschillende opleidingen en vanuit diverse vakgebieden met elkaar samen.

Denk bijvoorbeeld aan een leerteam met een onderwijsassistent, leraar en pedagogisch professional die allen werkzaam zijn of stage lopen in een Kindcentrum. Zij pakken een gezamenlijk vraagstuk op dat afkomstig is uit de praktijk, ieder vanuit de eigen professionele rol en talenten. De interprofessionele leerteams hebben als doel de aansluiting tussen onderwijs en beroepspraktijk te versterken.

Ook heeft het Innovatiecluster zich de afgelopen vijf jaar ingezet om docenten en leerteambegeleiders (verder) te professionaliseren in het interprofessioneel samenwerken en verwerken van het interprofessionele gedachtegoed in de curricula.

Het Innovatiecluster heeft verschillende materialen ontwikkeld die ingezet kunnen worden in de opleidingen en het werkveld. Deze opbrengsten zijn breed regionaal en landelijk gedeeld en ingezet. Zo hebben we bijvoorbeeld de Bouwstenen Box ontwikkeld om te zorgen dat het interprofessioneel samenwerken een plek krijgt in de verschillende curricula. In de Bouwstenen Box staan competenties beschreven die nodig zijn om interprofessioneel samen te kunnen werken in domein kind en educatie. Bij elke competentie vind je ideeën en materialen om er samen met collega's, studenten of team mee aan de slag te gaan.

Ook is er een Reflectietool ontwikkeld en verschillende dialoogkaarten voor opleiders en voor professionals in het werkveld. Reflectie en dialoog zijn belangrijk voor het onderliggende proces van interprofessioneel samenwerken en dragen bij aan doorontwikkeling. De materialen zijn allemaal beschikbaar op www.campuskindeneducatie.nl

VOORUITBLIK: PROJECTPERIODE 2026 – 2029

De opgedane resultaten binnen het Innovatiecluster willen we nu verbreden, verdiepen en structureel borgen in de regio. Campus Kind en Educatie heeft de subsidie van het ministerie van Onderwijs gekregen vanwege de sterke regionale samen-

werking tussen mbo- en hbo-instellingen en het werkveld. Ook de bijdrage aan kansengelijkheid en de inzet op onderzoekend en ontwerpgericht leren zijn belangrijke redenen.

Op 3 februari 2026 heeft de startbijeenkomst van het project plaatsgevonden. Professionals uit het werkveld en opleiders vanuit de verschillende mbo- en hbo-opleidingen kwamen bijeen om met elkaar kennis te maken en de opgezette plannen verder uit te werken. De projectgroep bestaat uit zo'n twintig leden, verdeeld over vier actielijnen (zie kader). Ook zijn verschillende werkveldpartners actief betrokken bij dit project, evenals de Gemeente Zwolle.

Deze subsidie maakt het mogelijk om de komende vier jaar het gezamenlijk opleiden van jeugdprofessionals verder te versterken. Daarmee werkt Regio Zwolle aan een toekomstbestendige aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in het jeugddomein, door interprofessioneel samenwerken duurzaam te verankeren.

OVER DE AUTEUR

Emma Nitert is werkzaam als docent-onderzoeker bij Hogeschool KPZ en is lid van de projectgroep actielijn 4, die zich bezighoudt met ontwerpgericht werken en kennisdelen rond maatschappelijke vraagstukken.

ACTIELIJNEN

Actielijn 1: Het versterken en opschalen van interprofessionele leerteams in kind- en wijkgerichte contexten.

Actielijn 2: Het innoveren en verbinden van onderwijscurricula voor duurzame inbedding van interprofessioneel werken.

Actielijn 3: Professionalisering van praktijkbegeleiders en docenten.

Actielijn 4: Van onderzoek naar impact: ontwerpgericht werken en kennisdelen rond maatschappelijke vraagstukken.

KPZnext voor professionals

Je werkt als leraar, pedagogisch professional of leidinggevende in het onderwijs of kindcentrum. Je wil jezelf blijven ontwikkelen, je kennis verbreden, de diepte in om je op bepaalde gebieden te specialiseren. Je wil ook op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen binnen jouw vakgebied, niet alleen vandaag, maar ook in de toekomst. Voor al deze wensen biedt KPZnext een opleiding op maat. Onze opleidingen kunnen wij ook incompany aanbieden

Breed scala aan ontwikkelingsmogelijkheden

KPZ biedt een breed scala aan opleidingen en trajecten, zowel voor startende leraren op bachelorniveau als voor ervaren leraren en (school)teams.

KPZnext is er voor jou!

KPZnext stimuleert een leven lang ontwikkelen en versterkt professionals in onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp, met als doel de optimale ontwikkeling van kinderen en jongeren te bevorderen.

Meer weten?

Wil je meer weten over het volledige opleidingsaanbod van KPZnext? Kijk dan op www.kpz.nl/kpz-next of scan de QR-code.

AGENDA

14 MAART 2026

OPEN DAG

Geïnteresseerd in de pabo (bachelor Leraar Basisonderwijs) voltijd of deeltijd of de ad-opleiding Pedagogisch Educatief Professional (ad PEP)? Meld je aan voor de open dag! Naast de informatieve voorlichtingen kom je tijdens de rondleidingen langs de diverse interactieve inloopworkshops.

Tijd: 10.00 - 13.30 uur

Locatie: Hogeschool KPZ

Aanmelden: www.kpz.nl

27 MEI 2026

OPEN AVOND

Geïnteresseerd in de pabo (bachelor Leraar Basisonderwijs) voltijd of deeltijd of de ad-opleiding Pedagogisch Educatief Professional (ad PEP)? Meld je aan voor de open avond! Naast de informatieve voorlichtingen kom je tijdens de rondleidingen langs de diverse interactieve inloopworkshops.

Tijd: 18.00 - 21.30 uur

Locatie: Hogeschool KPZ

Aanmelden: www.kpz.nl

REDACTIE VEERKRACHT

Véronique Damoiseaux
Hogeschooldocent Taal
Eindredacteur

Daniëlle Renirie
Adviseur Communicatie

Gea van der Stouwe
Adviseur Marketing en Communicatie

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de bijdragen ligt uitsluitend bij de desbetreffende auteur(s). De redactie is verantwoordelijk voor selectie en plaatsing. De redactie behoudt zich het recht om wijzigingen in de tekst aan te brengen. Deze wijzigingen kunnen betrekking hebben op: de inhoudelijke kwaliteit, de bruikbaarheid voor de doelgroep en de helderheid in opbouw en formulering

DESIGN

True Communications

VORMGEVING

Afdeling communicatie KPZ

FOTOGRAFIE

Korinne Fotografie: cover, p. 13, 46
Wannes Nimmegeers: p. 3, 4, 7, 8
Martin Savelkoel: p. 28, 29, 30, 31
Lotte Mensink: p. 33
Mieske.nl: p. 39

Hogeschool KPZ
Ten oeverstraat 68
T 038 421 7425
info@kpz.nl | www.kpz.nl

PORTRET

RANDY BOSCH

WOONPLAATS:	Zwolle
GEBOORTEDATUM:	6 maart 1987
AFGESTUDEERD:	Pabo (2009), Docent wiskunde 2e graads (2015), Docent wiskunde 1e graads - (voor zomer 2026?)
WERKZAAM:	Hogeschool KPZ – docent natuur & techniek
LOOPBAAN:	Hogeschool KPZ (2025 - heden), Almere College (2021 - 2025), Hogeschool KPZ (2014 - 2021), vso De Ambelt (2009 - 2014)

Tijdens mijn middelbareschool-tijd heb ik veel tijd doorgebracht op het voetbalveld. Op mijn zestiende kreeg ik de kans om de overstap naar een voetbalclub in Deventer te maken. Het was mijn droom om daar door te breken (spoileralert: het is niet gelukt). Tussen de trainingen door nam een teamgenoot mij mee naar een open dag van KPZ. Tot die tijd had ik nooit nagedacht over een toekomst voor de klas, op mijn eigen docenten na, kende ik ook niemand die in het onderwijs werkte. Sindsdien groeide het gevoel dat het onderwijs een plek is die bij mij past. Inmiddels kan ik mij geen andere plek meer voorstellen.

Ergens in mijn tweede studiejaar las ik De wereld van Sofie. Ik werd geraakt door het stuk over de kunst van het verwonderen. Ik betwijfel of ik het hele boek heb uitgelezen, maar het heeft wel woorden gegeven aan wat ik belangrijk ben gaan vinden. Het maakt ook dat ik zo graag werk met kinderen: experts op het gebied van verwonderen. Ik heb altijd geprobeerd - en probeer nog steeds - genoeg ruimte te bieden voor de verwondering en

nieuwsgierigheid van de ander (en natuurlijk ook voor die van mijzelf).

Soms hoor ik een leerling of student iets zeggen in de trant van: 'Ik kan dat niet, heb ik ook nooit gekund.' of 'Dat heb ik van mijn familie, die kan dat ook niet.' Of dit nu gaat over taal- of rekenvaardigheden, iets in de techniek of sport, het doet mij beseffen dat wij (en ook ikzelf) soms de neiging hebben om dingen al vroeg uit te sluiten met de gedachte: dat past niet bij me. Ik zou, beginnend bij mijzelf, willen werken aan het vertrouwen in het eigen ontwikkelvermogen. Dat gaat niet alleen over cognitieve groei, maar ook over de openheid om nieuwe interesses te ontwikkelen. Een inspanning leveren hoort erbij, zonder garantie op succes. Dat voelt soms erg vervelend, maar hoeft niet erg te zijn.

Als ik naar mijn werk kijk, dan zie ik een rode draad door alle hoogtepunten: die kwamen altijd tot stand in samenwerking met collega's. Dat varieert van iets kleins, zoals het organiseren van een

fotowedstrijd met feestelijke uitreiking, tot iets omvangrijks als het ontwikkelen van een volledig nieuw examenvak.

Ik ben tussen 2021 en 2024 even niet werkzaam geweest op KPZ. Ik had die tijd nodig voor bezinning, zowel persoonlijk als professioneel. Ik ben me ervan bewust geworden dat het belangrijk is mezelf minder druk op te leggen. Nu is het de uitdaging om dat in het moment zelf toe te passen.

Ik wens KPZ dat ook toe: durf te vertragen als de (tijds)druk toeneemt. Durf ruimte te nemen voor bezinning bij twijfel, durf te spelen, juist wanneer je denkt dat het niet kan. En durf verwondering en nieuwsgierigheid ruimte te geven, zowel persoonlijk als met elkaar.

De enige reden die ik kan bedenken om niet in het onderwijs te blijven werken, is wanneer die ene club uit Deventer mij alsnog een contract aanbiedt. Spoileralert: dat zal niet gebeuren.